

16414.
ADUMBRATIO QUÆDAM OBSERVATIONIS

DE

HEPATIS

INFLAMMATIONE CHRONICA.

---

*DISSERTATIO INAUGURALIS
ANATOMICO-PATHOLOGICI
ARGUMENTI,*

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE AMPLIS-
SIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME ADIPISCENDO

CONSCRIPSIT

AUGUSTUS ELKAN,
PETROPOLITANUS.

DORPATI LIVONORUM.

TYPIS J. C. SCHUENMANNI,

MDCCCXXV.

IMPRIMATUR

haec dissertatio, ea conditione tamen, ut, simulac
typis fuerit excusa, quinque ejus exempla collegio libris
explorandis constituto tradantur.

Dorpati Liv. die V. m. Febr. a. MDCCCXXV.

DR. ALEX. HUECK,

Ord. Med. h. t. Decanus.

PATRI OPTIMO, DILECTISSIMO,

GUST. ELKHAN.

MEDICINAE DOCTORI, AUGUSTISSIMI IMPERA-
TORIS ET TOTIUS ROSSIAE AUTOCRATORIS
A CONSILII STATUS, ORDINIS ST. ANNAE
SECUNDAE CLASSIS CUM CORONA CAESAREA
ET ST. WLADIMIRI QUARTAE CLASSIS
EQUITI.

Sumite materiam vestris qui scribitis aequam
Viribus, et versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.

Horat. ad Pison. 38 sqq.

PROOEMIUM.

Nemo certe est, cujus in manibus haec
opella versatur, qui non satis miretur
me tam asperam atque tam salebrosam
iniisse viam, quum secum reputaverit
anatomia pathologica quantis adhuc
tenebris difficultatibusque prematur.
Equidem perbene scio, etiamsi a priscis
inde temporibus optimi quique ac saga-
cissimi viri depravatae organorum cor-
poris humani structurae operam nava-
verint, rem anatomicam ad indagandas

D 17762

morborum caussas, sedes nec non effectus eorum eruendos non multum hucusque profuisse doctrinamque, quae inde exorta est, anatomiam sic dictam pathologicam re vera ad hunc usque diem in incunabilis fere esse.

Fugere me itaque non potest, nemini, nisi in re anatomica maxime versato et cui frequentissima fuerit occasio cadavera morbo denatorum sedulo perscrutandi, de tam difficili tamque arduo argumento disserere licere. Nec unquam mihi, his facultatibus omnino destituto, in mentem veniret labori hujusce generis vires meas, quarum praeterea tenuitatem exiguitatemque optime equidem perspexeram, subducere, nisi forte fortuna et invita, ut dicunt, Minerva ad specimen inaugurale anatomiam pathologicam spectans componendum compulsus fuisset.

Fuit mihi primum in animo, hepatitidis chronicae a me observatae historiam exponere, annexa cadaveris investigatione. Quod quum tamen solum

per se neque thesin satis luculentam praeberet, neque ejusmodi esset, ut dignum censeretur suffragium amplissimi Medicorum ordinis ferre, dijudicationem addere volui, in qua uberius de natura et indole desorganisationis necroscopia patefactae mentio injiceretur. Quanta qualiscunque vero in distinguendis morbis organicis in genere et speciatim iis bilis organi, quod me inprimis attinet argumentum, ad nostra hucusque tempora lis sub iudice sit, neminem certe rei gnarum fugere potest. Tum demum ego tale quid rei subesse perspexi, quum magna voluminum copia ad umbilicum usque pervoluta et loco certitudinis, quam enixe desiderabam atque quaerebam, confusione dubitationeque inventis, jam in eo essem, ut male mihi consulturus commodis meis viderer, si diutius adhuc tempora mea commorarer; quum itaque propositum derelinquere et viribus argumentum meis aptius investigare jam non ampliys fas esset. Monebant me o-

omnia, ut non diu haererem in seligenda materia, sed ut potius eadem via, qua coeperam, pergerem, licet mihi persuasissimum esset, susceptum onus nunc ingenii mei mediocritatem penitus excedere et experientia, filo Ariadneo tanquam, carentem, ex ambagibus et caligine, quibus me impegeram, me vix expediturum esse. Quanta est enim morborum organicorum multitudo, quanta eorum inter sese similitudo ac discrepantia! Quam dubia adhuc et parum stabilita fruimur circa naturam et indolem eorum notione! Quid inflammatio sit? quid eam producat? vel jure quaeritur.

Non desiderantur sane numerosa et annosa quidem et spatiosa volumina, quibus multa variaeque extispicia et quae, reseratis cadaveribus, perspecta fuere, perhibentur. Quantum vero iis inest obscuritatis, inconcinnitatis vel erroris!

Insudaverunt depravatae organorum structurae oculatissimi viri, Bone-

tus, Morgagni, Lieutaud, Schenk, Felix Plater, Van Swieten, Störck, Stoll, Voigtel aliique complures. Quorum alii tamen curae praecipue habuere, ut numerosissimas, tum proprias, tum ex aliorum penu depromtas observationes circa corporis nostri partium laciones exhiberent, nullo prorsus respectu symptomatum earum, caussarum et effectuum habito; alii vero, vel melioris notae, quamquam vitiis recensitis animum advertissent, eo pacto tamen a vero deflexerunt, quod notione penitioris organorum structurae penitus fere carentes, vitia organica toto coelo inter sese discrepantia iisdemque caussis adscripserint, unaque composuerint. Quo factum est, ut anatomia pathologica longo temporis tractu nulla plane incrementa coepisset morborumque organicorum numerus perexiguus sit habitus. Dum vero recentioribus temporibus studio et opera clarissimorum virorum, uti Hunter, Bichat, Meckel, Béclard, Heusinger et aliorum

partium organismi simplicium proprietates tum physicae, tum dynamicae magis magisque innotuerunt, doctrina nostra aliam prorsus faciem induit, mendis tamen non expers. Diversam affectionum indolem, quod antiquiorum sagacitatem fugerat, rite perspicientes, jure quidem majorem, quam hucusque factum erat, morborum diversitatem statuerunt; signis vero, quibus ad discrimina ista rite exsequenda opus esset, non bene stabilitis et perscrutatis, nonnulli in vitium contrariae indolis inciderunt, numerum morborum organicorum ultra necessitatem augentes. A qua culpa sibi non praecaverunt ex mea sententia Abernethy, Burns, Hey, Wardrop, Maunoir, Laennec aliique. Etenim quis dubitaret indolem naturamque morborum ex sola organicae stucturae alienatione perspicere nequam posse, sed ad hunc scopum etiam tum symptomatum seriem caussarumque enucleationem, tum legum, juxta quas corpus organicum vel pars ejus

ordiat, crescat, mutationes tam diversas subeat nec non partes sibi demandatas absolvat, accuratam notionem, necessarias esse? At quisnam inficias ire vellet haec ex magna parte, ne dicam omnia, nos paene latere? Quantum lucis affulget itaque nobis, ne per longam annorum seriem adhuc densis tenebris pessumdaremur, quotiescunque morborum intimam naturam seu, quod idem valet, naturae penetralia adtentis oculis adspicere licebit! Nostri aevi homines caliginem istam omnibus viribus dispellere conantur. Qua in re, chemicam corporum analysisin per humum repere, non parvi aestimandum censeo. — Quibus omnibus fit, ut calcatus quidem ad studium anatomiae pathologicae trames sit, at non tam tritus, ut vulgo creditur, et admodum tenebricosus.

Qualescunque et quantos demum fructus e lucubrationibus meis voluminumque parvulatione colligere potuerim, nihilominus mihi spes affulsit me

moribus academicis usu legibusque sancitis esse forte satisfacturum, si illos depromerem examinique humanissimorum doctissimorumque virorum submitterem. Nam persuasum mihi habeo non tam ad eum finem dissertationes inaugurales conscribi, ut argumentum aliquod omnibus numeris et stupenda cum industria absolvatur ac doctrina nostra emolumentum inde capiat, quam ut potius eluceat ex iis de doctrinae axiomatibus iudicium nostrum, vel quid praestare polliceamur in exercenda ad lectos aegrorum medicina, cujus praestantiae certe nihil equiparandum est quaeque jure a deo inventa esse dicitur. Quae si veritati minus consona essent, non liceret mihi quoque insudare huic opellae, nam

„Non cuivis homini contingit adire
Corinthum.“

Nihil me igitur praestare potuisse, vixdum derelictis subselliis academicis, quod nostrae artis vel utilitatem auget, vel dignitatem promoveret, ne mi-

rum videatur, quum vel eos, qui aetatem suam ad aegrotorum lectulos vel chartis impallescences contriverant, non semper simile gaudium percepisse constet.

Quare ad propositum veniam et exponam his pagellis ea, quae circa organorum indurationem inflammatione productam aliosque cum illa confundendos morbos a me collata vel cogitata sunt, praemissa morbi succinta enarratione, qui huicce ansam praebuit perscrutationi.

Antequam vero hoc fiat, non possum, quin voluminum supellectilem, qua in scripturam hanc ad umbilicum perducendo usus sum, enumerem, licet me minime fugiat, quantum illa locupletari debuisset et quibus scriptis non sine magno detrimento caruissem. Fors benevolus lector tum minus offenderetur, quibus haec pullulat dissertatio maculis, et facilius mihi ignosceret audenti

„Magna modis tenuare parvis.“

- Fel. Plater, Obs. Libb. 3. Ed. 3. Basileae 1680.
Adj. obs. select. mant. op. et studio Franc.
Plater.
- Bianchi, hist. hepatica. Ed. 3. Genevae 1725.
- Bonet, Sepulch. ed. alt. cur. Mangeto. T. II. III.
Lugd. 1700.
- Friedr. Hoffmann, Op. omn. Suppl. 2. P. 2. Ge-
nevae 1753.
- Morgagni, De sed. et. caus. morb. anat. indag.
Libb. 3. 4. 5. Lugd. 1767.
- Lieutaud, Hist. anat.-med. cur. Portal. T. 1.
Paris 1767.
- Sandifort, Obs. anat.-path. Libb. 3. 4. Lugd.
1779. 1781.
- Ej. Exercit. acad. Libb. 1. 2. Lugd. 1783—75.
- Störck et Collin, Annus med. 1. 2. 3. Lugd. 1761. 64.
- Van Swieten, Comment. in Boerh. Aphor. Ed. 2.
T. 4. Lugd. 1710.
- Stoll, Ratio medendi. T. 1—7. Vien. 1794.
- Voigtel, Handbuch der pathol. Anat. Band 3.
Halle 1805.
- Meckel, Handbuch der pathol. Anat. Band 2.
Abthl. 2. Lpz. 1818.
- Baillie, Anat. des krankh. Baues etc. A. d. Engl-
m. Anm. von Soemmering und Anh. 2te Aufl.
Berlin 1820.
- Otto path. Anatomie.
- Lobstein, Traité d'Anat. path. T. 1. Par. 1829.

- Andral, Préc. d'Anat. path. T. 1. 3. Par. 1829.
- Ej. Cl. méd. ed. 2. T. 2. 4. Par. 1831.
- Krukenberg, Jahrbuch der ambul. Kl. z. Halle.
Bd. 2. Halle 1824.
- Portal, Cours d'Anat. méd. in Samml. auserl.
Abh. Bd. 23. St. 1. Lpz. 106.
- Ej. Von den Khtn. d. Leber. ib. 8. 1. — 1810.
— Mém. de l'Acad. d. Sc. 1777.
- Bayle, Ueber d. weiss. Verhärt. d. Organe. ib.
24. — Journ. d. Méd. Vol. 9. An. 13.
- Abernethy, Surg. obs. cont. a class. of tum. etc.
Lond. 1804. — ib. 22.
- Laennec, de l'Auscult. médiante. Tom. 1. Ed. 3.
Paris 1831.
- Ph. v. Walther, Ueber Verhärt., Skirr., hart. u.
weich. Krebs, Medullarsc., Blutschw., Telang.
und Aneur. per anastom. Journ. d. Chir. und
Augenhkd. von Gräfe und Ph. v. Walther.
Bd. 5. H. 2. 4.
- Gendrin, Hist. anat. des infl. Par. et Montp. 1826.
- Thomson, Ueber Entz. A. d. E. v. Krukenberg.
Bd. 1. Halle 1820.
- Bartels, Path. Unters. Bd. 1. Marb. 1812.
- Bichat, Anat. gén.
- Béclard, El. d'Anat. gén. Par. 1823.
- Ej. Add. à l'Anat. gén. de Bichat. Par. 1821.
- Broussais, Ex. des doct. méd. T. 1. Par. 1821.
- Ej. Hist. des phlegm. chron.

Schröder van der Kolk, Obs. anat.-patholog. et pract. arg. Fasc. 1. Amst. 1826.

Schönlein, Allg. u. spec. Path. u. Ther., herausg. von einem seiner Zuhörer. Bd. 3. 1834.

Meckel, Arch. f. Physiol.

Dict. des sc. méd. Art. Tubercule, Encephaloïde, Hématode, Melanose, Cancer etc.

Révue méd.

Chelius, Hdbch. d. Ch. Bd. 2. Abth. 2. Hdlbg. u. Lpz. 1829.

Raimann, Spec. Path. u. Ther. B. 1. Wien 1831.

Berzelius, Lehrbuch der Thierchemie. Aus dem Schw. v. Wöhler. Tübingen 1830.

Ej. Jahresbericht etc. Jahrg. 9. A. d. Schwed. von Wöhler. Tüb. 1830.

Ej. id. Jahrg. 12. — 1833.

Morbi historia.

Etenim apud omnes eximioris notae medicos in confesso manet, sola exenteratione cadaverum morbo peremptorum, promoveri posse artem medicam.

Lieutaud.

Elle (l'anatomie morbide) est à la pathologie, ce que l'anatomie ordinaire est à la physiologie.

Béclard.

Andreas Marcus, quadraginta tres annos natus, validus corpore, temperamento phlegmatico-cho-
lerico insignitus, semper, ut edixit, sobrius, qui
olim inter cohortes Rossici Imperii stipendia pro-
meruit, die 8. m. Febr. a. 1834 ad nosocômium
academicum delatus est.

Historiam morbi et vitae anteaactae referens non semper sibi constitit. Narrationibus collatis haec ad veritatem proxime accedere visa sunt.

Toto juventutis militiaeque tempore sanissimus, duos annos ante quam clinicum adiit, a febre intermittente correptus erat, qua brevi devicta, nosocomium, in quo decubuit, in integrum restitutus reliquit. Praesens morbus ante tres menses incepterat, quum per lucum iter in tenebris faciens, humi procumbens latus corporis dextrum trunco afflixisset. Mox dolore vivo in latere dextro pectoris, verisimiliter etiam in regione hepatis correptus est, quem tamen venae sectione instituta leniit. Nihilominus dolor mitior in hepatis regione restitit a decubitu in latere dextro auctus. Accessit tunc ante sex fere hebdomades lassitudinis dedolationisque sensus peracto quodam labore vel post pastum, epigastrio denique et cruribus intumescensibus.

Illo die, quo in clinicum receptus est, ascites tum fluctuatione abdominis, tum ejus mole manifeste sese prodidit, epigastrio tamen tympanitico et cruribus aqua intercute scatentibus. Hepar mole auctum, costas spurias non parum excedens, durissimum, exasperatum tangebatur; ab tactu dolebat parum. In pectore nullius affectionis sedes erui poterat. Viribus gaudebat adhuc parum labefactis; neque pars corporis superior, uti in hydropo consummato accidit, praeter modum emaciata erat. Linguam praeter ea praebuit albescentem, faciem turgidulam generis rubescentibus. Cibus appetebat; sitiēbat tamen praeter consuetudinem. Pulsus tangebatur

tur frequentes, non duri. De modico capitis dolore conquerebatur. Cutis, ubi aqua non irrigabatur, arida ac sicca inventa est. Ad vespam alvum deposuit argillaceam. Urinae fuscae, jumentosae non parva copia secessit.

Solutionis tart. tart. $\mathfrak{z}\beta$ c. extr. tarax. $\mathfrak{z}\beta$ et tart. emet. grj. in aq. simpl. $\mathfrak{z}\text{vj}$. omni bihorio cochlear sumendum praescribitur. Regioni hepatis illinitur ugtm. ex ugt. neap., lin. vol. et sap. med. aequalibus partibus paratum.

Die 10. Idem status. Remedia continuantur.

Die 12. Nihil melius. Sensus tensionis in abdomine increscit. Mixturae supra commemoratae extr. bellad. grvj. adduntur.

Die 14. Abdominis volumen auctum est. Alvus raro deponitur. Urina et pulsus ut antea. — Hb. digit. purp. bis de die grj. propinatur. Mixtura continuatur.

Die 17. Gingivarum intumescens etia atque dolor. Ugtm. seponitur.

Die 21. Abdomen passim dolet magisque in dies augetur. — Medicamenta resolyentia in infuso gr. x hb. digit. purp. solvuntur, omisso extr. belladonnae. — Acid. boruss. gtt. ij. bis de die.

Die 23. Urina pauca. Alvus tardior. — Hb. dig. purp. hydrargr. mutiat. mit. jungitur. Porriguntur utriusque grana duo spatio nycthemeri. Acidum borussicum in duplo sumit.

Die 26. Alvus pultacea, intensioris coloris. Urina magis abundat. Procul autem aberat, ut

abdomen propterea concideret, imo evidentiora incrementa cepit. Scrotum simul aqua scatere, crura magis tumere inceperant. — Connubium Merc. et dig. praescribitur, utriusque ad grjß bis de die aucta dosi. Acidi borussici propinquantur gtt. v. bis de die.

Die 23. Pulsibus non frequentibus, pulveribus squilla, dosi grjß, adjicitur.

Die 3. Mart. Glandulis salivalibus aliisque oris partibus a Mercurio affectis squilla (gr. vj — viij quotid.) c. cremor. tart. et pulv. rad. zingib. praetereaque acid. bor. usurpantur.

Die 5. Tumor abdominis increscit. Scrotum turgidum. Alvi urinaeque excretiones tardae. Pil. ex sq. et chel. extr., sap. stib., asa foet., gi. ammon. et rad. rhej; quas autem propter dolorem colicum mox abortum paulo post seponere oportuit. Acidum bor. continuatur.

Die 7. Virium labefactatio semper manifestior fit. Lingua arescit. Corpus superne emaciatur. Arteriae infirmae celeriter (octogies sexies per sexagesimam horae partem) micant. Femora tument. Scrotum aqua vehementer abundat. Alvus tardissima est, urina rarissima. — Camph. (grjv) in emuls. (Zvj) porrigitur. Vinum. Linim. ex ol. hyosc., terebinth. et camph. abdomini illinitur. Acid. bor. mittitur.

Die 8. Decoctum bacc. junip. pro potu praebetur.

Die 11. Excretiones exarescunt. In urina sedimentum roseum secedit. Adynamiae signa

manifestiora. — Decocto fol. urvae ursi rad. angel. infus. nec non spir. nitr. dulc. adduntur. Liniment. continuatur.

Die 13. Meliora passim. Pulsus consistunt. Pulverem ex camph. et chin. sulph. aa grj. bis de die sumit. Mixtura continuatur.

Die 17. Membrorum inferiorum summus tumor. Aegrotus vix mingere potest propter scroti praeputii tumorem.

Die 19. Aquarum copia augetur. Urinae excretio penitus fere languet. Pulveribus squilla additur. Decoct. continuatur.

Die 20. In regione hepatis fonticulus aperitur.

Die 26. Omnia in pejus ruunt. Pulverum loco tinct. digit. c. liq. c. c. s.

Die 28. Abdomen tensissimum illinitur spir. terebinth. et juniperi.

Die 31. In crure sinistro maculae livescentes apparent. — Hb. ballotae lanat. decoctio cum spiritu nitri dulci.

Die 5 Aprilis. Morti jam propinquus nihil appetit, medicamina respuit. Eacies hippocratica. Febricula ad vesperam cum pulsibus exiguis, celerrimis. Decubitus in osse sacro.

Die 11 Aprilis mors subsequuta est.

Necroscopia. Artuum superiorum atque thoracis summa extenuatio, abdominis autem et artuum inferiorum ingens tumor. Summa, limitibus quasi circumscripta et tympanitica inflatio regionis epigastricae. Livor in regione pubis,

crurum, circa scapulas. Surae sinistrae imposita vesica setum limpidum continebat.

Abdominis cavum aquarum copia pondus libr. 28 excedente, loturae carniū similium erat repletum. Viscera chylopoetica summis abdominis regionibus ingesta, passim subcana inspiciebantur. Dextra coli transversae extremitas hepatis, curvatura autem sigmoidea partibus adjacentibus junctae erant. Peritoneum nihil praeter normam exhibuit. Omenti magni rete vasculosum exhibentes, omni adipe deleta, non nisi tenuissimae lamellae restabant. Mesenterium et mesocolon paululum incrassata et cum virore flava erant.

Ventriculus extrinsecus normalis magnaue copia laticis fuscī atque aëre repletus, in intima sua membrana maculas ostendebat roseas non tam frequentes. In intestinis inflammationis nulla fere vestigia inventa sunt, nisi excipires vasa sanguifera ilei passim plus justo prominentia et quamdam coli rubedinem. Intestini caeci membrana intima erat coloris subcani.

Hepar durum, ponderosissimum, volumine valde auctum, marginem costarum magnopere excedebat. Erat ab exterioribus spectatum, luridi fere coloris ob tubera innumera lutescentia e substantia ejus fusca prominentia. Peritoneae pars, quae hepar obducere solet, justo crassior reperiabatur. Quod ad substantiam ejus attinet hepar constabat e massa badii coloris, modo prorsus liquida, modo pulti quasi consimili et e tuberibus luteis, laevibus, solitariis, omni involucro carentibus, massae illi prioris

notae in magna copia at raris in locis inhaerentibus. Tubera haec pisi vel nucis avellanae magnitudinem aequabant substantiamque repraesentabant lardi instar homogeneous. Nulla vasa nec circum tubera neque in illa massa pultacea animadverti poterant. Nec tamen per totum hepar haec texturae alienatio pari modo progrediebatur, ita ut in dextro lobo nulla prorsus genuinae compagis vestigia animadverterentur, dum lobus sinister neque quoad volumen neque quoad texturam statum naturalem admodum immutaverat, nisi quod etiam hic tubera illa lardacea non desiderabantur. Animadvertendum etiam, superficiem hepatis convexam maculis extuberantibus luteis asperiores concava fuisse; in qua posteriori tuber singulare magnitudine nucis juglandis regiae inventum est. — Vesicula fellea colluvie atra turgens nil ostendit, quod naturae alienum esset. Ductus cysticus, hepaticus et qui ex utroque emergit choledochus pervii visi sunt neque ullum vitium indicabant.

Lien praeter involucrum telae cellulosaе, quod crassius, quam par esset, repertum est, omnia cetera ad naturam exhibuit.

Pancreatis in majorem molem redacti acini massam efformabant albicantem, densam, textu celluloso, qui spatium inter acinos explere solet, deleto. Ductus Wirsungianus justo amplior reperiabatur, ceterum naturalis.

In rene sinistro latèris una pyramidarum Malpighii transformationem in massam albidam, adipis ad instar, translucentem fere, perpessa erat; qui ren etiam durior et major erat, quam

ille dexteri lateris, qui praeterea sanissimus offende-
batur.

In aperiendo thorace aër ex cavo ejus cum strepitu quodam prosiluit. Utriusque pulmonis lobi tum invicem, tum pleuris costalibus, membranarum spuriarum ope passim juncti erant; ceterum sani, nisi hoc solum excipias, quod dexteri pulmonis pars, qua diaphragmati superimponitur, compressa nullum strepitum ediderit, et ex ea, scalpello tentata, copiosus quidem, nec tamen spumosis sanguis prosiluerit. Cavum pleurae dextrum latice seroso ponderis unciarum duarum, laevum unciarum quinque erat repletum. Pericardium et cor cum vasorum exordio sanissima. Primum uncias duas semis aquarum in se continebat.

Rite cranii cavum explentis encephali massa justo paululum mollior esse videbatur. In sinibus lateralibus repertae erant aliquot seri limpidi guttulae,

D i j u d i c a t i o .

Animadversum est enim saepius, quae praecipua et ferme propria crederentur, reipsa non esse, cum sine ipsis eadem intus laesiones repertae sint, quas designare illa putabantur, aut cum longe aliis laesionibus signa eadem.

Morgagni.

§ 1.

Omnibus, quae ad dilucidandam et enucleandam hepatis modo propositae affectionis na-

turam atque indolem proficere valeant, bene perspectis, jam primo aspectu sententia, istam hepaticam affectionem inflammatoriae esse originis fortasse cuique maxime arridebit. Nam priusquam pede offenso latus dextrum trunco illideret, aegrotus noster nunquam valetudinarius fuit, excepta illa febre intermittente; neque unquam de quadam ad hepatis regionem doloris perceptione conquestus est. Dolor hepatis lapsus potius consecutus est, vena statim secta tamen remittens. Inde exorta sunt attactus vehementioris in hypochondriis dextris impatentia, tumor, inconsuetus renisus, inaequalitas; ciborum mala concoctio, alvus tarda; quibus si adfuerint adhuc quae post mortem detecta sunt, peritonaei nempe hepar obvestientis praeternaturalem crassitiem, adglutinationem hepatis cum organis vicinis membranarum spuriarum ope et denique maculas roseas hic inde in ventriculo et duodeno intestino repertas, omnia in propatulo esse videntur, quae hepatis inflammationis plus minus longioris indicio esse soleant.

§ 2.

Quum vero et in aliis morbis hepatis organicis, quos nulla inflammatio peperat ex parte similia occurrant, operae pretium esse videatur similitudinem istam accuratius adumbrare, signis gentilitiis morborum singulorum in medium prolatis. Sunt enim eorum complures, qui communes habent partis, in qua nidulantur, majorem minoremve duritiem, intumescantiam vel parvitatem, structurae missionisque genuinae depravationem, inde munus sibi impositum rite ex-

sequendi facultatem turbatam; quo fit, ut olim, quin nostris temporibus, innocua ut sic dicam et remediis aptis facile cedens induratio cum carcinomate, tuberculis et aliis morbis semper fere exitiosissimis confunderetur. Tumores, phymata, adpellabantur et quoad renisum, quem digito prementi opponebant vel simplices, sine ulla scilicet duritie, ὄγκοι ἀνὰ σκληρόν, vel scirrhusi, si ubique lapidis duritiem prae se ferebant, vel tuberosi seu tuberculosi, si insolita durities passim reperiebatur et arcte circumscripta erat. (Bonet, Raimann).

§ 3.

Quamnam lacunam in arte medica et quodnam detrimentum aegrotantibus ex tali confusione exoriri necesse sit, facile quisquis perspiciet. Hic certe praestantia rei anatomicae; dum organorum intimam fabricam non solum ad consuetas naturae leges secedentem, sed morbis variis vitiatam atque perturbatam scrutatur, elucet et nemo inficias ibit anatomiam pathologicam cum grano salis circumspecteque ad lectos aegrorum usurpatam in distinguendis et curandis morbis persaepe fundamentum et moderamen sistere. Cynosuram eam dicit cel. Lieutaud, cujus ope declinari soleant scopuli e procelloso praxeos pelago emergentes. Mirando itaque minime subit non latuisse illius eximiam dignitatem praestantiamque oculatissimos medicae artis cultores ac promotores vel a priscis inde temporibus illam excolere sedulo tentatum fuisse, etiamsi non semper, ut jam commemoratum est, res prospere succedebat.

§ 4.

Ad nostrum propositum tantummodo eam vitiatam hepatis fabricam perlustrata pertinet, quae fortasse ad observationem modo narratam referri posse videatur; quo spectant carcinomatibus variae species, tubercula et vitia ex hypertrophia oriunda, omissis aliis hepatis morbis organicis, qui non facile de casus commemorati natura dubitationi ansam praebere possent, praemissa vero texturae organicae alienatione in genere, quae ex inflammatione pullulat, quo melius morborum discrepantia eluceat et res ad veritatis evidentiam adducatur.

I. Induratio inflammatoria.

Medici autem vel summi fatentur, vix tres aut quatuor ex omnibus esse morbos, qui suum habeant signum pathognomonicum, ita videlicet proprium, ut ab aliis cunctis distinguat; caeteros autem non nisi per conjuncta plura signa internosci, propterea quia fere non ex simplici sunt caussa et quae unam tantummodo partem afficiat.

Morgagni.

§ 5.

Non dubitarem, me proposito meo satis esse facturum, si posthabitis omnibus, quae de inflammatione in genere dici potuissent, in induratione, inflammationis sobole, consisterem, nisi contrariae, in quas de indole et signis inflammationis propriis autores non raro distrahuntur

sententiae, suspicionem mihi moverent procul abesse, ut res absoluta sit, licet palam ante omnium oculos versetur. Quod quum multum mea intersit, rem alius repetere cogor.

§ 6.

Id quod inflammationem nuncupant vitalitatem organi cujusdam a regula aberrantem esse, vel eo facile patet, quod et vires et materies alienationes certas ostendunt, vel ut aliis dicam, in parte inflammatione laborante et dynamicus et organicus morbus insimul nidulatur. Vita organica vi et materia constat. Nervorum ope producitur et absolvitur. Alterum systema dynamicæ organi parti praeest, alterum materiali.

§ 7.

Inflammatiō in limine morbus est mere localis. Incipit incitatione, ad quam producendam requiritur, ut stimuli, quibus vita carere non potest majori minorive cum impetu corpus organicum vel ejus singulas partes adeant. Omnia vero, quae incitationem produciunt, nervos adant necesse est; nam nervorum ope corpus nostrum cum universa natura commercio utitur, simulque quallsunque ejus pars cum altera. Jam sola stimulorum inflammationem producentium enumeratio hoc testatur. Valent etenim inflammationem producere aëris temperies quaedam, quam magna electricitatis vi pollere, non est de quo dubitemus, subita caloris et frigoris vicissitudo aut gradus extremi, animi pathemata, lux, sonus, nimis intensa, contagia. Adeo experientia evincitur stimulos, quos a primo in-

tuitu virium ad instar mechanicarum vim suam in organismum exserere diceret, non minus nervorum ope inflammationes ciere. Fasciculo ex quo nervus intercostalis et pneumogastricus emergunt alkali admoto, inflammatio in partibus, quibus isti nervi provident exora est, quum carotis impune eodem pacto stimulabatur. (Everard Home, Thomson). Membrana ranarum natoria incassum opio vellicabatur; nulla inflammatio produci potuit; quae attamen, simul ac ammoniacum sal vel culinate adhibita fuere in propatulo fuit (Thomson), certum argumentum, nervorum, qui vel minutissimas arterias concomitari solent, vi opio infracta, inflammationem excitari non posse; eo praeterea fultum, quod exhibitis opio vel acido borussico inflammationes non raro sedantur vel iis praecaveatur (Hecker. Rasori. Tomassini). Accedit, quod homines temperamento cholericō vel sanguineo gaudentes prae ceteris inflammationi faveant; alterum aequilibrem virium temperiem, alterum sensibilitatis praevalentiam indicat. Nec minus experimenta a Krimer et Schröder van der Kolk instituta probant, quantum nervi vel ad producendam vel ad sustentandam inflammationem valeant. Nervis nimirum secis nulla inflammatio in parte, cujus actiones moderantur, excitari potuit; prius jam excitata vero statim constitit.

§ 8.

Symptomata inflammationis exordium indicantia nervos primas agere etiam demonstrant. Pars affecta tumet, dolet stimulorumque fit impatiens, quos antea fere non percipiebat (tendi-

nes, membranae fibrösae, serosae); calet, minus tamen thermometro, quam sensu interno teste, quocum optime convenit, quod feminae hysteria vexatae vel aegroti febre nervosa laborantes comburi sese clamitent, nullis aliis signis inflammationem arguentibus. Clarissimo Meckel sententia est calorem in parte inflammata illum, quo internae nostri corporis partes gaudere consuerunt vix exuberare; hydrargyrum etenim in scala parti inflammatae admota 1 — 6 gradus tantummodo ascendit, auctoribus Hunter, Home, Scudamore, Goupil.

§ 9.

Mox vero alia signa vitalitatem omni respectu exaltatam produnt. Sanguis majori cum impetu in parte affecta circumagitur. Vasa, quae ob minutum lumen omnes sanguinis partes vehendo imparia erant, dilatantur (Hunter, Thomson) et scatent humore hoc, cujus praeterea vitalitas augetur. Abundat nimirum fibrina. E vena missus ubertatem hujus crusta sic dicta inflammatoria, majore placetae densitate et minori seri copia testatur. Eodem tempore secretiones, quibus pars inflammata fungitur, vegetiores fiunt, (v. c. hydrocephalus etc.), et liquores secreti limpiditatem plus minus amittunt. Pars affecta majorem nunc sanguinis copiam, ac solet, fovens turget, rubet, volumine et pondere suo augetur majoremque renisum adipiscitur. Materia nutritioni partis inserviens in majori copia advehitur ac seponitur, ita ut non amplius sibi sufficiat ad lympham plasticam, qua obruitur, in naturam suam convertendam. Densitas

et volumen magis magisque inde augentur. Sanguis lentius circumagitur; stagnat denique et obturat vasa, quae ei antea receptaculo erant. Quibus quum textura organorum sensim sensimque vitiat, secretionis officium ex illa pendens detrimentum capit. Languet vel penitus sistit.

§ 10.

Si contingit partes inflammatione ad hunc gradum prosecta laborantes et inprimis eas, quae parenchymatosae audiunt, subicere cultro anatomico, tunc observamus haec: Pars justo majori rubedine gaudet, vel protracto aquae influxui non cedente; vasa sanguifera, tum minima, pervia magisque hiulca sunt, ita ut materiei non admodum tenaci per arterias injectae facillime transitus per vasa capillaria in venas pateat et vice versa; volumen et pondus aucta inveniuntur, quia ubicunque inflammatio viguit, pars lymphae vel mero sanguine scatet, quo etiam fit, ut compages genuina plus minusve laedatur, partis aucta densitas majori friabilitati jungatur, singulis particulis nimirum exsudatis sanguine vel lymphae a se invicem remotis.

§ 11.

Non raro processus inflammatorius a parte, in quam stimuli vim suam exseruerunt, latius in partes alias, quin in totum organismum propagatur. Propagatio ista eam legem sequi videtur, ut partes vicinae tantummodo, qualiscunque demum naturae ac structurae sint, inflammationem participant, non vero solum illae, inter quas et affectam partem sympathia quae-

dam viget; licet metastases minime cum ista inflammationis propagatione confundendae, hic non tantum non desiderentur, sed e contra frequentissimae sint. Alio omnino modo res cum metastasibus sese habet. Affectione primaria contigente exoritur secundaria. Per partium contiguitatem itaque propagatur inflammatio non per sympathiam (contra Broussais). Totus organismus vero eo pacto plus minusve detrimenti ex inflammatione capere potest, quo magis minusve inflammatio vel admodum vegeta est, vel late propagata, vel denique partem obsidet, cui primae in oeconomia animali demandatae sunt. Febris incenditur, affectionis localis tamquam imago, cujus indoles virium temperiem indicat et olim immerito ad designandam inflammationis naturam usurpabatur, quum de asthenicis inflammationibus loqueretur, quasi res toto coelo dispares impune conjungi possent.

§ 12.

Inflammatio mortem partis laesae vel totius organismi pedissequam habere potest, utraque vitalitate exhausta nervorumque labe producta. Gangraenam etenim sanguinis stagnantis putrefactione (Gendrin, Andral) gigni vel inde veritati inconsonum videtur, quod neutiquam ad hunc finem vegeta requiratur inflammatio et auctoribus Vering, Langenbeck aliisque notum sit, quid valeat animi repentina commotio ad inflammationi optimae indolis pessimum exitum conciliandum.

§ 13.

Tantum vero abest, ut inflammatio semper hoc modo absolvatur, ut potius non raro viribus aegroti virescentibus vel medela rite adhibita sedetur vel penitus tollatur nulla sui vestigia relinquens. Quod vario modo perficitur. Turbis et orgasmo consistentibus, vires sibi sufficiunt ad materiam plasticam nimia copia nunc accumulata, usitata via modo elaborandam, modo in communem rivum deducendam, quae quo melius succedant, a natura provisum est, ut aequilibrium in partium functione inflammatione plus minusve sublatum, nunc alia quacunque secretione vegetiore facta, criticam illam dicunt, restituatur.

§ 14.

Si vero lymphæ exsudata neque consumi consulto more, neque resorberi potest, forte ob nimiam ejus copiam vel quia vires orgasmo nondum sedato impeditae sunt, natura aliam viam eligit interdum, qua etsi non semper recta organorum structura in pristinum restitueretur. Materia exuberans in idoneam formam conversa vel sublata organi continuitate, vel secretionis via, qua organon fungi solet, foras protruditur, quod suppurationem vel puris formationem dicunt. Quo fit, ut maxima sit puris cum muco sic dicto puriformi et inprimis cum lymphæ coagulabili similitudo; utraque materia mista est e fibrina, albumine, muco, aqua et salibus quibusdam (ChNa . NaO . $\text{PO}_2^{\frac{1}{2}}$ + CaO . Vid.

Berzelius, Gendrin), quin alii ferrum in pure se invenisse credunt (Cruikshank, Salmuth) alii- que se oculis sanguinis in pus transformationem persecutos fuisse (Gendrin): ut pus, exceptis nonnullis modificationibus ubique locorum ejusdem sit indolis (in podagricis v. g. salibus abundat, Gendrin): ut denique suppuratio semper antecedit granulationum formationi, quae nil nisi lymphæ plastica magis elaborata esse videntur; nam ubivis ejusdem indolis sunt, vel in membranis, musculis vel in ossibus formantur, nulla structura gaudent ab initio, sistant e contra massam aequalem, quae pedetentim vasis perreptatur et structuram organorum simulat, in quibus invenitur. Organa nimia materiae plasticæ et quidem rudis copia obruta nutritioni suae providere non posse videntur. Simulac vero quod nimium ac impedimento est, qualicunque demum modo sublatum fuerit, vires sese explicant, pristinum vigorem adipiscuntur et omnia consueti more succedunt. Quam ob rem in abscessu nondum aperto, licet jam diu formatus sit, nullae granulationes inveniendae sunt (Hunter ap. Meckel) et partium generatio, in pristinum restitutio vel vulnere coalitio languet languente suppuratione. Quid inde unguenta, emplastra stimulantia et alia hujus generis valeant ad promovendam regenerationem et cet. jam per se liquet. Idem, at omnino contrario modo efficiunt remedia emollientia, relaxantia, sedantia, virium nimium vigorem infringendo (Bichat.)

§ 15.

Suppurationem in aliqua parte exoriri, quin ulla inflammatio in eadem praegressa fuerit, non in dubium vocari potest. Oportet attamen istam partem vices alterius suscepisse, in qua inflammatio viguerit, qua cum consensu quodam gaudeat. Quod videre est in puris in hepate formatione, quae encephalitidem subsecuta est. Suppurationem vero primarie et nulla sympathia sollicitatam locum habere posse jure equidem dubitandum est, etiamsi huic opinioni favent Andral aliique.

§ 16.

Reductis quae jam dicta sunt in memoriam, fugere nos non potest, ut structura organorum foedata in integrum restituantur, duplex quiddam requiri, materiam primum organicam, cui facultas insit majorem dignitatem suscipiendi, tum istum virium vitalium modum ac temperiem, ut materiae illius metamorphosis juxta leges a natura sancitas et ad summum exemplar fieri queat. Ex quo iterum patet structuram organorum semel labefactatam duplici de causa integritate sua destitutam esse posse. In morbo tuberculoso, in scirrhus, in fungo medullari cet. scilicet materies, in inflammationibus vires culpam sustinent.

§ 17.

Posterius dictum accidit inprimis, quum inflammatio lento passu incedit. Succus nutritivus

in partem inflammata effusus liquidus adhuc, vel sero, sanguine mixtus, tumorem efficit mollem parum renitentem; coagulatus vero singulas organi particulas obturat, agglutinat invicem, tumefacit, ita ut volumine et pondere auctis, nec non genuina structura funditus eversa, prosternatur partis nutritio atque ex hac, tamquam e cardine pendens muneris sibi impositi obsequendi potestas. Ob nutritionem suspensam non raro fit, ut organon laesum in minorem molem contrahatur. Si primas seu graves agit, tum non diu abesse potest, quin functionis suae interruptio in ceteras partes redundet, quibus praeterea nec eo minus detrimentum inferri, quod partes vel vasa vicina premat, lacessat, distorqueat, sanguinis circuitum et resorptionis officium impediatur. Hinc ista morborum cohors, cacochymiae variae species, hydropes etc. quorum finis mors. Haec sunt quae indurationem, inflammatoriam quam dicunt, denotant.

§ 18.

Ne aliae ejus non minoris momenti proprietates omitantur, adjiciam lympham plasticam ab initio esse liquidum aequale (nulli ad sunt globuli Berzelius), diaphanum, cum virore flavescens; tunc pedetentim in massam coagulari mollem, viscidam, subdiaphanam, flavescientem vel grisescientem (Berzelius, Tiedemann, Gmelin), admistis adipis particulis (Barruel, Meckel); tumorem induratione productum aequalem undique digito prementi renisum opponere, nisi excipias eum locum, quo pus forte fovetur, compressum dolere, diffusum esse, nun-

quam arcte circumscriptum, interdum admotis remediis stimulantibus, irritantibus relaxari vel penitus resolvi; partes et organa vicina ex initio plus minusve intensa rubedine suffusa esse, vasis capillaribus, non vero venis vel arteriis amplioribus sanguine scatentibus, aliaque inflammationis signa praebere, morbi focus vero pallescere seu flavescere cum virore; puris majorem minoremve copiam ad unum punctum collectam interdum obviam fieri, vel passim dispersam per totam indurationem; denique ulcera oriri nonnunquam in superficie partis induratae, fundo insignita aequali, plus minus pressioni renitente, rubicundo marginibusque non reflexis nec inaequalibus, atque pus, non vero ichorem fundentia.

II. Hypertrophia hepatis.

§ 19.

Hypertrophiam hepatis nuncupant utriusque vel alterutrius, ex qua constat, substantiae exuberantiam, quo semper pondere, non raro etiam volumine auctum apparet, majorem densitatem adipiscitur inconsuetumque colorem induit, compage tamen non laesa, nisi quod differentia, quae inter utramque substantiam intercedit magis eminet, quam in statu sano. Substantia alba sola affecta, perscisum hepar gyros et anfractus albescentes e fibrosa seu lamellosa substantia contextos praebet. Hujus anomaliae speciem cel. Laennec cirrhose (vid. ap. Andral, Cl. med. et Anat. path.) nomine insignivit, sub-

stantiam novae formationis, secretionis abnormis ope exortam esse ratus. Si substantia fusca hypertrophia laborat, hepar conflatum esse videtur massa rufa vel lurida in portiones conglobatas, arcte circumscriptas et a se invicem disjunctas divisa.

§ 20.

Cujus desorganisationis signa in vivo homine conspicua in medium proferre res est admodum difficilis. Tam lento passu etenim et tam placide incedere solet, ut ab initio nos penitus fugiat. Tantum etiam abest, ut sola per se occurrat, ut potius semper fere cum aliis hepatis vel aliorum organorum morbis conjuncta sit; ita, ut non facile diceretur num aliorum morborum causa an soboles fuerit, sive num ex eodem vel alio prorsus fonte emanaverit. Haec morbi signa veritatis speciem prae se ferunt: Hypochondrium dextrum tensus est, neque digiti subter costas spurias adigi possunt: hepar pondere et volumine normam excedens partes vicinas lacessit, premit; inde vomitus insequitur assumpto cibo, sanguinis circuitus impeditur, respirationis officium laeditur; anhelitus, hydropes, totius corporis vel singularum partium nutritio parca; bilis depravatur, aquosa minusque tincta secernitur (Andral). Confirmatur praeterea hujus morbi diagnosi caussarum enucleatione, quae esse possunt: hepar cutis vel pulmonum vices agens; hinc coelum humidum, paludes, rhachitis, scrofulosus morbus etc. hepar magnum procreare consuevit (Meckel, Lobstein, Glisson ap. Bonet.); metaptozes (Lob-

stein); qua de causa hepatis et lienis tumores tam saepe febres intermittentes insequuntur, licet ex communi causa provenire possint.

§ 21.

Huc pertinet etiam morbus mere localis, semper fere congenitus, excisione sanandus, in corporis (vel organorum) superficie apparens, systematis nimirum capillaris vividior evolutio, qua vasorum intima intricatio, lienis vel corporum cavernosorum instar exoritur. Sub nomine fungi haematodis cum carcinomate confundebatur a Wardrop et Hey, Charles Bell, Breschet, Roux. Nunc ei nomen impertitum est Aneurysmatis per anastomosin (vel anastomoscos, Walther), Teleangiectasiae, tumeur érectile, splénoïde (Maunoir, Dupuytren, Chelius, Lobstein, Andral; Hématoncie, Alibert). Compressione diminuitur. Schönlein eum carcinomati systematis capillaris adnumerat. Quaeritur, an in hepate proveniat?

Quod si nihil utile ad sanandum cadaverum sectiones docerent, quae complura ad id necessaria docent, et solum qui insanabiles morbi sint patefacerent; non levem tamen, praeter verae diagnosis et praedictionis honorem, afferent utilitatem, ne aegros videlicet tot supervacuis et fortasse noxiis remediis fatigantes eorum obitum acceleraremus, sed contra levaremus symptomata, palliativa, ut vocant, curatione, morbiq[ue] incrementum quoad liceret, tardaremus, nec temere pronuntiantes committeremus, ut cadaveris incisio errorem detegerit nostrum.

Morgagni.

§ 22.

Tubercula et carcinoma morbi admodum dispares multis nihilominus gaudent communibus proprietatibus, quibus simul ab aliis morbis organicis, inprimis ab indurationibus distinguuntur. Adtribui vero iis possunt haec:

1) Neque a nimia lymphae visciditate, quam vasa lymphatica ipsa, tum partium organicarum interstitia obturentur, neque ab acrimonia sui generis (scrofulosa, cancrosa), neque a transformatione textuum organismi normalium, neque ab inflammatione originem suam ducunt, sed

2) Producentur textus cellulosi depravata secretionem.

3) Textum celluloseum itaque pro primaria sede habent. Hinc partes vicinas aggrediuntur,

tur, illas pedetentim pro incremento suo, loco movent, coarctant, earumque nutritionem et structuram denique subvertunt.

4) Varias agnoscunt evolutionis et formationis suae periodos nullis temporibus adscriptas. Ab initio liquida, uti omne quod secretionem nascitur, majorem paulatim densitatem acquirunt, incrementum capiunt, juxta certam quamdam legem denique liquescunt et foras ejiciuntur.

5) Nullam cum partibus ad normam constitutis similitudinem alunt.

6) Partes in quibus nidulantur, ossibus et cartilaginibus exceptis, duritie superant.

7) Densitatem, volumen et pondus organorum augent; volumen interdum minuunt.

8) In singulis organis obveniunt, vel in pluribus, tum structura, tum munere convenientibus, simul.

9) Forma gaudent plus minusve globosa.

10) Saepissime in intimis organis proveniunt. In superficie apparere solent partibus adjacentibus consumtis.

11) Non sunt morbi locales. Praedispositionem agnoscunt, tum in corporis et animi constitutione congenita vel acquisita, tum in virium temperie, tum in systematis cujusdam praeternormali evolutione ac functione sitam.

12) Quamobrem non tam organorum labe, in quibus in conspectum prodierunt, quam po-

tius totius organismi viribus fractis mortem inducunt. Pedissequas habent tabem, febrem hecticam. Quo fit, ut non raro durante toto decursu partes vicinae optime sese habeant, optimeque constitutae sint, etiamsi mors jam adpropinquat.

13) Potentiis irritantibus vel accedente inflammatione facilius et celerius evolvuntur; jam evoluta citissime ac magno cum impetu metamorphoses sibi praescriptas subeunt partibus vicinis, quin toto organismo magnam cladem adferentia.

14) Omnem medicinam fere respuunt. Naturae medicatricis vi potius, quam arte vincuntur. Medicina localis minoris momenti, quam interna esse consuevit.

15) In quocunque evolutionis suae periodo consistere possunt, quin valetudo inde secunda detrimenti quid capiat. Revolutionem vero nunquam patiuntur.

III. Tubercula.

§ 23.

Morbus, quem tubercula nuncupant, corporis conditionem abnormem designat, qua favente in diversis organis massa progeneratur organisationis impatiens, aequalis, duriuscula opaca, flavescens, certarum mutationum nulla accedente causa externa capax, structuram et functionem organorum, in quibus nidulatur inquinans nec raro toto organismo interitum parans.

Stadium hujus materiei tres inprimis observare licet, quibus totidem morbi evolutionis stadia vel periodi adnotantur, stadium nimirum cruditatis, transiit ad molliem et liquefactionis.

§ 24.

Forma sub qua tubercula in primo stadio compareant non parum variare solet. Formam et magnitudinem grani milii vel cannabis simulant vel acervatim accumulata, vel rara per organa expansa. Quo fit, ut progredientibus evolutione et incremento formam globosam modo servant, modo, singulis tuberculis invicem confluentibus, plus minusve in massas coacta conspiciantur. Materiae tuberculosae forma inter tunicas canalisi alimentarii exsudatae ad companatam vel compressam vergere dicitur, quod sane argumento esset, organorum, in quibus tubercula nascuntur, conformationem magni interesse ad formam iis peculiarem conciliandam. Interdum sacco membranaceo vel cartilagineo (tubercules enkystés) obvelantur, quod autamen testante cl. Meckel saepius in animalibus, quam apud hominem videre licet. Qualiscunque demum sit habitus tuberculorum, semper arctis finibus circumscripta sunt partibusque organi ipsa continentis intime adjacent ad normam constitutis, nisi excipias, eas interdum parum loco motas atque compressas esse; et nunquam tubercula tanta copia organon aliquod, vel conferta vel dispersa sint, obsident, ut nulla interposita sana particula conspiciatur.

§ 25.

Accidit attamen, ut materia tuberculosa in-formis sit perque spatiosiore vel angustiore tractum organa impleat, tamquam in illa effusa. Quo sane compages genuina inquinatur, quin paene deletur, pondus et densitas organorum augmentur. Hanc morbi speciem infiltrationem tuberculosam dicunt.

§ 26.

Bayle, Laennec et Gendrin testibus tubercula semper ad certam quamdam distantiam materia grisescente, semipellucida, tamquam halone circumdantur, quod eam ob causam fieri dicunt, quod eo loco, ubi tuberculum se formatum sit, primum ista materia grisea pellucida compareat, in cujus centro tuberculum genuinum evolvatur, vel ut aliis dicam, quae sensim sensimque ab interioribus exteriora versus flavescat, opaca fiat, verbo, omnia, quae genuinis tuberculis adtribuuntur, induat. Ista transformatione nondum omnibus numeris absoluta evenit, ut nullo respectu ad figuram eorum habito, tubercula halone illo subdiaphano circumcincta compareant. Hanc primam tuberculorum originem Bayle nec non Laennec granulationes miliarias (granulations miliaries) adpellant, si granorum sub forma in conspectum venit et infiltrationem tuberculosam (infiltration tuberculeuse), si majore spatio organorum substantiam implet. Cui sententiae Andral nequaquam subscribere velle videtur, contendens se rarissime istam tuberculorum conforma-

tionem observasse, quod non fieri debuisset, si revera materia ista grisea tuberculorum primordium esset, quum tam saepe contingat uno eodemque tempore non solum tuberculorum diversas formae species sed et varios evolutionis gradus in eodem organo vel corpore animadvertere atque declarans materiam hanc nil nisi lympham plasticam esse inflammatione fortuito exsudatam. Tuberculorum vero generationi inflammationem quam maxime favere neque illa in membranis pulmonum v. c. spurii desiderari, nemo sane est, qui dubitet. Quamquam cl. Lobstein eandem fere proficitur sententiam, quam Andral, equidem non dubito, quin res adhuc in dubio versetur.

§ 27.

In stadio cruditatis tubercula nulla incommoda aegrotantibus, excepto quodam gravitatis vel tensionis sensu circum partem affectam, ciere et ita per longius temporis spatium perdurare solent. Simulac liquefieri incipiunt, symptomata prodeunt dubia, aegrotantes misere excruciantia et vita periclitatur. Liquefiunt vero tubercula hoc modo. In medio tuberculo, interdum vero ambitum versus et passim apparet aliquid materiae cerae liquefactae, pulti vel cremori lactis consimilis, cujus copia, materia tuberculosa pari passu evanescente de die in diem augetur, donec totum tuberculum in pulvem quasi caseosam commutatum sit. Pultis hujus pars resorberi videtur, alia foras protruditur, quo fit, ut tuberculorum loco cava figura plus minus regularia, sinuosa parietibusque materia pri-

mum glutinosa, tum membrana spongiosa, rubescente abscessuum instar obvestitis conspiciantur. Hujus membranae ope parietes non raro coalescunt et antrum tuberculorum evanescit. Quod plus una vice et saepissime quidem in pulmonibus observatum est. Eodem tempore, quo materies tuberculosa liquescere incipit, sanguinis uberius affluxus aliaque inflammationis indicia circum tubercula observari solent. Quod una cum similitudine inter membranam tuberculorum cava ab interioribus obducentem et illam, quae puris formationem insequitur, probare facile videri posset, annuentibus Gendrin et Andral, tuberculorum liquefactionem inflammationibus produci, nisi extra omnis dubitationis aleam positum esset, teste Lobstein, multoties materia tuberculosa liquescens inflammationis vel vestigia desiderari, materiam liquidam tuberculosam et pus neque physicis neque chemicis proprietatibus convenire, quum nempe altera imprimis albumine, alterum fibrina constet et nisi concessa nunquam non deficiente inflammatione explicatu difficile esset, cur tubercula loco ab inflammationis foco remotissimo primum liquefiant, nullis vasis neque nervis inflammationem illuc propagantibus. Gendrin spontaneam quidem tuberculorum liquefactionem approbat ex parte, autumat vero puris circumcirca formati admistione eam accelerari penitusque absolvi; quam sententiam ea de causa profitendam esse sibi persuasum habet, quod experientia edoctus sit, materiam tuberculosam liquidam semper puris quamdam copiam admixtam habere.

§ 28.

Si quae dicta sunt minus vera essent jamque minus valerent ad subvertendam istam opinionem, tubercula semper inflammationis ope liquefieri, majore certe jure quaeri posset, quomodo et quam ratione inflammatio ista producat, quum sane nullus ad eam provocandam certus ac sufficiens in propatulo sit stimulus? Nam ne quis mihi objiciat tubercula, uti corpora peregrina jam sibi sufficere ad excitandam inflammationem. Num hoc, quaeso, veri vel similitudinem habet? Quomodo aliquid secreti, cujus copia, quaeque sit, non repente, sed e contra pedetentim a minima guttula increscit, viciniis tam inimicum esse posset, ut eas irriter vel inflammatione adficiat? Nonne potius hac sub rerum positione organa abnormi secretioni adsuescere deberent? Cur quaeso tubercula, dum cruditatis epocham nondum transsilire, nullas fere valetudini secundae insidias struant, nisi quod partes, in quibus oriuntur, aggravant, atrocissima tamen omnibusque momentis mortem minantia, simulac colliquescere inceperint? Nonne potius aegrotos tunc, febre hectica consumi, quam organorum inflammatione, quibus tubercula inhaerent, periclitari lucius est? Nihilne probaret organa tuberculorum praesentia inflammatorique obnoxia esse, quia vasis multis oblitteratis sive compressis sanguinis irruentis copiae nunc imparia sint? Quid haemoptoë, quid hepar sanguine scatens vel inflammatione consumptum in phthysi v. gr. pulmonali? Laennec asserit in hepate tubercula per-

raro (Dans le foie les tubercules forment des masses très volumineuses et arrivent rarement jusqu' au ramollissement complet.) liqueferi. Quid inde? Bilis officinam propter tubercula et inflammationibus perraro obnoxiam esse, secundum Gendrin aliorumque opinionionem; quod ex mea sententia hancce interpretationem admittit: hepar, licet tuberculis ad sanguinem recipiendum abscondendumque difficiliter redditum, minus, quam alia organa propter hanc causam inflammationibus faveat, exuberanti nimirum sanguini aditu quoquo versus patente.

§ 29.

Quum igitur de liquescentibus tuberculis a cel. Gendrin et Andral prolata minus facile evinceretur sententia, aliam ei, veritati propius accedentem substituere non esset certe, quod ultra fines propositi mei et hujusce voluminis consisteret. Ad rem propero.

§ 30.

Ex iis, quibus materiam quamcunque organicam sponte, nullius inflammationis adminiculo liqueferi, res intellectu et dictu difficillima videtur esse, clar. Lobstein, numne melius, quaerit, sibi perspectum habeant, quo modo lymphæ plastica liquida in ossa, nervos, arterias et cetera transeat? Equidem puto in nervis acquiescendum esse, non ut utriusque processus ultimam causam perspiciamus, sed ut tantummodo explicationem sat luculentam habeamus. Nervorum actione in partem aliquam sublata, hujus

nutritionem et functionem pessumdari jam dictum est et nemini non notum; quod etiam quotidie in mollitie liquante ista, quam spontaneam dicunt, ventriculi, cerebri aliarumque partium nec non in liquescentibus indurationibus animadvertere licet, quæ originem suam ex inflammationibus chronicis trahunt, cujus generis observationes Morgagni, Lieutaud, Andral in magna copia praebeant. Rarissime quidem indurationes inflammatoriae, quod certe signum pathognomonicum non parvi faciendum suppeditat, lique-scunt; ea de causa, quod partim inflammatio adhuc gliscat, tamquam ignis sub cinere doloso, quum jam extincta crederetur, partim quia lymphæ plastica in interstitia organorum exsudata naturam eorum plus participet, quam materia tuberculosa et majori itaque cum patientia, ut ita dicam, tolerari possit. Magni etiam faciendum indurationem inflammatoriam morbum esse mere localem, quum e contra omnia, quæ tuberculorum generationi et evolutioni favent, non in quibusdam provinciis tantummodo vitalitatem depravatam indicent, sed in omnibus organismi partibus; hinc omni cum jure concedi possit, partis illius, quæ primaria et praecipua morbi sedes est, nutritionem non minus periclitari, quam secretionem, quæ ex parte penitus depravata et alienata cernitur.

§ 31.

Becker, Schröder van der Kolk et Lombard nervis etiam in tuberculis liquefaciendis vim ex parte attribuant, ea tamen cum differentia, ut

sibi habeant persuasum nervorum actionem pressione, quam fortuito tubercula in illos exercent, suspendi.

Tubercula ab interioribus exteriora versus in genere liquefieri sententiam prolatam fulcire videtur; etenim constat centrum eorum, utut primogenitam partem, prius nervorum dominio subduci debere, quam ceteras, recentioris originis partes.

§ 32.

Interdum materia tuberculorum loco mutationis consuetae et cujus mentio facta est, aliam patitur, in massam duriusculam, calcaream, cretae similem, admixta liquoris quadam copia, conversa. Cel. Andral, cui juxta hujusce modi permutationem illam consuetam simul observare contigit, resorptione particularum animalium hoc fieri dicit. Nam secundum Thénard 100 partt. massae tuberculosae nondum liquesfactae constare videntur ex: materiae animalis 98,15, Natri muriatici, Calcariae phosphoricae et carbonicae, singulorum 1,85 et paululo oxydi ferri; tuberculorum vero calcareorum ex materiae animalis 3 partt., salium 96. Qua cum indagatione optime conveniunt, quae van der Boon Mesch (vid. Schr. v. d. Kolk) in calculis bronchialibus et pulmonalibus invenit; ita, ut dubitare vix liceat, tum istos calculos, tum concrectiones calcareas et cretaceas, quas cel. Laennec concrétions crétaées nuncupat, tuberculis reipsa adnumerandos esse.

§ 33.

Chemicæ tuberculorum indagationes, quae mihi ad hunc usque diem innotuere, non omnino inter sese conveniunt, quod facile perspicies, si cum collaudatis hanc a cel. Lassaigne cum tuberculis pulmonum et hepatis in equis inventis institutam conferre velis; invenit nempe in 100 partibus

Albuminis coagulati	—	in tub. pulm.	40—	h50.
Calcariae phosphoricae	—	—	35—	45.
— carbonicae	—	—	9—	4.

Salium in aqua solub.	(Ch. Na. CO ₂ + NaO)	16—	1;
vel quae a cel. Specht (Argentorati; vid. Lobstein) in tuberculis hominis detecta fuerunt,			
Albuminis	— — —	1 Gramm.	4 Decigramm.
Gelatinae	— — —	1 —	2 —
Fibrinae	— — —	1 —	8 —
Aquae (seu jacturae)	1 —	6 —	—

Itaque a vero non multum aberraturum me esse credo statuentem, differentias istas missionis tuberculorum non tam explorantium culpa, quam potius revera diversa tuberculorum indole produci. Nam praeter totius corporis peculiarem diathesin, ad tubercula generanda alia adhuc momenta varii generis necessaria esse videntur v. c. secretionum turbationes; ita ut secretionum vices in remotissimis non raro, attamen sympathia conjunctis partibus vel textus cellulosus, vel alia quaedam pars suscipiat et id, quod tuberculorum nomine gaudet, producat. Patet tuberculorum missionem, alia secretionem sistente,

aliam esse debere, tametsi in uno eodemque organo compareant. Lochiorum, menstruo fluxu suppressis tubercula fibrina abundare oportet; transpiratione impedita albumine; impeditis vero crisis arthriticorum calce et salibus etc. Hinc respectu generationis tuberculorum calcareorum cel. Andral, nulla conditione interposita, annuere noluerim.

§ 34.

De tuberculorum primaria sede inter scriptores non convenit. Aliis hoc argumentum silentio praetereuntibus, alii tuberculis pro sede textum cellulosum aliorum textuum interstitia explentem designant, (Baillie, Lobstein), ex quo illa vicinas partes confoedarent, tum compellendo vel distrahendo, tum penetrando. Texturam partium tubercula ambientium integerrimam in genere esse jam supra monitum est. Observarunt hujus generis tubercula in pulmone, hepatis, splenis, renum, cerebri, prostatae, epididymidis, glandularum lymphaticarum tela cellulosa (parenchymate); in ossibus, sub cute, membranis serosis, mucosis, inter musculorum fasciculos vasorumque membranas, uno verbo, in omnibus fere corporis partibus. Andral lymphaticorum vasorum cava materia tuberculosa expleta sese non raro observasse dicit, licet dubitationem reliquerit, num in vasis ipsis materia ista efformata fuerit, an ex aliis partibus hausta. Teste Louis (ap. Gendrin) intimos calycum renalium parietes materia tuberculosa obductos eamque in vase deferente, quin in utero inventam fuisse constat. Idem tubercula in ce-

rebelli tentorio nec non in peritonaei membrana observavit.

De origine tuberculorum scriptores in contrarias partes distrahuntur. Omnes hoc respectu prolatae opiniones in quatuor partes deduci possunt.

§ 35.

Credebant olim praeunte Portal, Jos. Frank aliique, quae tubercula adpellarentur, glandulas esse lymphaticas stagnante in iis et mistione commutata lymphā vitiatas. Quam falsa haec sit sententia vel eo constat, quod tubercula iis in locis, ubi nullae adsunt lymphaticae glandulae frequentissima sunt.

§ 36.

Tubercula hydatides esse altera est opinio a cel. Baron et Dupuy praedicata. Qua duplex quiddam supponitur, primum tuberculosam materiam a primordio semper fluidam esse, deinde cystide inclusam. Alterum veritatis instar habet, quum negari non possit, omnes corporis partes et omnia, quae in iis secernuntur, ab initio fluida esse: cui sententiae tamen Andral non favet, epidermidis formationem, quam nunquam liquidam observare liceret, exemplo proferens. Cruveilhier adeo affirmat se hoc tuberculorum primordium observasse. Alterum, quod supponitur, claudicare videtur. Invenit quidem Andral in equis, attamen rarissime, in homine semel tantum, procul a tuberculis omnibus numeris absolutis, vesiculas diaphanas serum limpidum foventes. Nonne vero vesiculae istae, si

tuberculorum fundamentum essent, saepius observari deberent, saltem tubercula cum cystide? Tubercula vero saccata, animalibus vulgatissima in homine perraro observare licet, testibus Meckel et Lobstein.

§ 37.

Inflammatione tubercula produci a multis adhuc contenditur. Duplici modo sententiam hujusmodi profitentur. Broussais et Schröder van der Kolk sibi persuasum habent ad producenda tubercula inflammationem omnino necessariam esse, non illam quidem acutam, quae e contra tuberculorum generationi parum favere videatur, sed chronicam, tam lento passu et tam placide incedentem, ut interdum non dignoscatur atque nonnisi irritabilitatem et contractilitatem partium auctas vel nutritionem parumper vegetiorem sistat. Quia aliae magis aptae voces deficiunt, Broussais hoc inflammationis simulacrum irritationem vel subinflammationem nuncupat („Cette dénomination, convient-elle?“). Lymphae et adipis inde insolita copia secretae indoles semper secundum eundem auctorem immutata comparet. Eandem originem concretiones calcareae agnoscant.

§ 38.

Schröder van der Kolk pulmonum modo tuberculis insudavit. Sedula perscrutatione et plus una vice reiteratis experimentis persuasit sibi, tubercula hominum phthisi pulmonali laborantium non in tela pulmonum cellulosa,

uti vulgus credit, primariam habere sedem, sed in vesiculis aëris ipsis; neque alium quidquam esse, nisi lympham plasticam coagulata. Quum etenim vesicularum pulmonis aërearum parietes membrana mucosa tantum fere conflentur, et ad lymphae plasticae in justo majori copia, qua normalis partium conditio periclitaretur, exsudationem vasorum vel organi vitam exaltatam (§§ 9. 10) esse oporteat, facile cuiquam liquet, quamobrem ad inflammationem sese converterit originem tuberculorum explicaturus. Nec inflammationem statuit perfectam. Fatetur chronicam esse tamque lenem, — desunt enim saepe et dolor, calor et rubor, — ut a vegetiori et morbosa nutritione vix discerni possit; „ubique nimirum ait, ubi novi quid proferatur et formationes lentae in corpore generentur, chronica haec inflammatio adest.“ Progrediente lymphae exsudatione tubercula pedetentim increscere, et vesiculam, qua continentur, vel una dilatari, quo saccata tubercula exoriantur, vel rumpi. Ex hac originis tuberculorum explicatione facile liquere, cur ista respectu ad bronchiorum ramificationes ampliores certam observent legem; nam semper medium tuberculum ad axim, quem tibi per bronchiorum canalem fingeres, positum observatur: et cur bronchi extremitas, tuberculis contigua, materia obturetur illi, qua tubercula ipsa conflantur, simillima. Quae attamen omnia et alio pacto optime explicari possunt.

§ 39.

Tum se cadaverum inspectione phthisi denatorum edoctum esse dicit, pulmones semper

eo loco, quo tuberculis contaminarentur, membranarum spuriarum ope pleurae costali adglutinatos inveniri; membranas istas vasis perceptari sanguiferis pulmonalia vasa cum intercostalibus jungentibus, quo facilius sanguis ex pulmone, ejus copiae nunc impari, deducatur; inde fieri, ut hirudines pectori adplicatae magis juvent phthisicos, quam venaesectiones. Quibus attamen obiciendum esset, membranas spurias pulmones saepe cingere, quibus nulla insideant tubercula; nondum probatum esse, irritationem, quam certe morbo proveciore non facile desiderares, tuberculorum formationi praecedere; hancque pulmonum irritationem non solum sanguinis detractationibus, sed in genere remediis revulsoriis — derivantibus externis ipse Schröder van der Kolk prae ceteris remediis palmam praebet — sedari, imo tolli. Veri mihi igitur magis simile esse videtur, irritationem pulmonum, quae majorem phthisicorum partem pessime habet, tuberculorum potius pedisequam, quam causam esse, nimirum quia capacitate pulmonum nunc diminuta, isti sanguinis nimia copia obruti, impetum ejus ferre non possunt et ad vividiores et crebriores contractiones coeuntur.

§ 40.

Utriusque opinioni obijci praeterea possunt; 1) morbo tuberculoso diathesin modo congenitam, modo acquisitam subjectam esse, quae tam palam est res, ut vel Broussaie eam amplius negare non potuerit, dicens dari homines irritationibus et inflammationibus systematis lymphati-

tici magis obnoxios, ac alios; 2) tubercula non in quavis aetate et evolutionis periodo aequae frequentia esse; 3) in multis, interdum fere in omnibus corporis partibus simul provenire; 4) multoties tum parum, tum perfecte evolula tubercula inveniri sine ullo inflammationis vestigio in circuitu et e contra 5) tam saepe inflammationes seu irritationes adesse, quin inde tubercula oriantur; 6) lympham coagulabilem in cellulis pulmonum aëreis exsudatam nullo pacto cum tuberculorum materia convenire.

§ 41.

Lombard et olim Andral praeter inflammationem dispositionem certam, ut tubercula gignantur, necessariam esse credebant. In scriptura (Anat. pathologique), quam paucis ante annis edidit, posterior gravissimam partem diathesi in gignendis tuberculis tribuit, inflammationem quidem multum afferre, nullo tamen modo necessariam esse non infutians.

§ 42.

Ultima denique de origine tuberculorum exstans sententia, quam nostri aevi sagacissimi oculatissimique viri, omnibus, quae ad enucleandam morbi indolem conferre valeant, rite perpensis, profitentur, eo constat, quod tubercula tantum absit, ut morbum sistant mere localem, ut potius semper ex constitutione quadam modo congenita, modo acquisita pullulent, eorumque evolutionem inflammatio citius quidem ad maturitatem perducere valeat, nequaquam vero morbum ipsum prognerare. Tale quid conve-

nit inter scriptores peritissimos clarissimosque Baillie, Soemmering, Bayle, Laennec, Andral, Louis, Lobstein, Gendrin, Baron, Leyeillé, Bostan et alios.

Aattamen facilius est veritatem hujus sententiae perspicere, quam id, quod tuberculorum diathesin efficiat.

§ 43.

Ex observationibus cel. Louis, Lombard et Andral, una collatis patet certas hominis aetates tuberculis prae aliis obnoxias esse et quidem organa in aliis aetatibus alia hoc morbo pessusdari, nempe 1) fetui et infantibus neonatis hunc morbum parcere, licet infantes jam in gremio materno illo affecti fuisse dicantur; 2) a quarto usque ad sextum vel septimum aetatis annum frequentissimum esse et inprimis organa systematis lymphatici aggredi sub constitutionis singularis, quam scrofulosam dicunt, specie; 3) ad pubertatis periodum usque deinde sensim sensimque evanescere, quo magis hanc perturbet, nam phthisin et habitum phthisicum hac aetate inprimis prognerat; saevit hic iste morbus ad tricesimum aetatis annum et quidem in pulmonum parenchymate; 4) in annis, qui climacterici dicuntur, frequentia rursus diminui et hic inde in organis abdominis cavo inclusis obvenire. Homines, qui quinquagesimum annum transilierunt, immunes esse videntur.

§ 44.

Tria itaque humanae vitae stadia huic

morbo inprimis obnoxia sunt, quae totidem evolutionis corporis nostri periodos, diversis characteribus insignitas, exhibent. Pueritiae nempe aetas materiae organicae acquirendae et elaborandae omnis dedita est, quas partes inprimis vasa et glandulae lymphaticae et tubi intestinalis tractus agunt, quamobrem his partibus etiam tuberculosus morbus hoc tempore inimicissimus est. Eadem aetate cerebri massa excolitur. Hinc encephali tubercula. Quid reipsa sit, quod morbum in hoc, uti in alia aetate, progneret et quomodo evolvatur, penitus nos latet; innotuit tantum constitutionem scrofulosam inde pullulare innoueruntque signa ejusdem gentilitia.

§ 45.

Non omnibus extra omnis dubitationis aleam positum esse videtur constitutionem ipsumque morbum scrofulosum tuberculis produci, vel ut aliis utar verbis, scrofulas nequiquam morbi tuberculosi in systemate lymphatico nidulantis esse simulacrum, sed morbum sui generis. Vel nuperrime Schönlein, si fides praelectionum ejus academicarum editori habenda, scrofulosum morbum ex tuberculorum in systemate lymphatico evolutione pendere negavit, ad formae diversitatem inter tubercula nempe et materiam, quam scrofulosam vocat, potissimum provocans: altera enim globosa semper, alteram modo informem, modo, dum v. c. membranis tubi intestinalis abscondatur, compressam ac complanatam esse (Der Tuberkel hat immer eine

ronndliche Form . . . . Bei Scrofulose richtet sich die Form der Masse nach der Form des Organs . . . Th. 3. Scroful. Diagn.). Formae et figurae solis discrimen materiarum organicarum superstruere res est certe dubia et quis est, quem latere posset fundamentum et fontem utriusque morbi neque in tuberculosa neque in scrofulosa materiis quaerenda esse, sed in quadam virium corporis nostri anomala temperie materiarum illarum secretioni favente? Jam Baillie, Meckel aliique similitudinem inter scrofulosum et tuberculosum morbum agnovere.

§ 46.

Sequitur tunc juvenilis aetas, cui maximas insidias morbus tuberculosus struit et in qua tam magni momenti organa adoritur tamque profunde nidulatur, ut semper fere vita periclitetur. Pulmones potius, quam alia organa in hac aetate morbo succumbere vel eo facile liquet, quod irritabilitati evolvendae stabilendaeque humanum corpus ista periodo quam maxime studeat, pulmonesque praecipue decorati sint munere sanguini quam maximam dignitatem impertiendi, e qua nimirum tamquam e cardine pendet organorum irritabilitas. Nec pulmonum solum fabrica nunc foedatur. Musculi, inprimis pectorales, vita nunc vividissima gaudentes, nec non membranae spuriae, pulmonibus quae inhaerent, non raro coguntur durante hac vitae epocha tubercula abscondere.

§ 47.

Eo vero tempore, quo corporis evolutio penitus absolvitur, animi vires maximo nitore et vigore excellunt et vires animales non solum ad individuum nutriendum, sed ad ejus speciem etiam propagandam intenduntur, mirationi certe non subit morbum tuberculosum organis chylopoeticis, cerebro et genitalibus radicari. Quo magis haec, virilitatis nempe periodus, ad finem vergit et quo magis homo illam ingreditur, in qua a fastigio suo vires ejus sensim sensimque recedunt et canescere incipiunt, eo evidentius organorum machinationes et partium nutritio languent, ista mirifica functionum intricatio solvit et fibra animalis rigescit. Et nostrum morbum eodem tempore, placide et retardato gradu decurrere non est de quo dubitaretur. Ilinc cur hepatis tubercula non liquefiant elucet.

§ 48.

Praeter hunc morbi tuberculosi congenitum germen via morbo panditur non raro potentiis corporis functiones varias vel subvertentibus, vel turbantibus et quibus congeniti morbi evolutio acceleratur. Adnumerari iis debent excretionum, modo naturalium, modo criticarum perturbatio, inde aëris inaequalis temperies, coelum humidum, loca depressa, nimia vel frequens irritatio, spirituosorum abusus, victus tenuis, insalubris et multa alia, quae nondum satis innotuerunt.

§ 49.

Restat, ut symptomatum, sub quibus morbus incedit, mentionem faciam. Quod morbum scrofulosum et phthisin, diathesin scrofulosam et phthisicam attinet, non opus est, ut illorum adumbratio hic fiat. Ex quibusnam notis vero tuberculorum praesentia aliis sub conditionibus evolverum innotescat, tanta adhuc caligne obrutum esse videtur, ut nemo certe sit, qui miretur me silentio hanc rem praeterire.

§ 50.

Nota. Tuberculis etiam multa animalia obnoxia sunt. His, quae hucusque hac de re innotuerint, una collatis, clar. Andral haec concludere posse credit: 1) Alimentorum indolem ad tuberculorum generationem nil conferre; 2) canem domesticum immunem esse; 3) produci morbum coeli commutatione, inertia (leo, simia, pittacus); aëre humido, insolationis defectu (vaccae, sues, cuniculus); aëris continua vicissitudine, nimia virium intentione (equus). Quanti hujusmodi observationes ad tuberculosi morbi naturam eruendam sint, facile quispiam intelliget.

§ 51.

Expositis vero, quae in penu erant, de tuberculosi morbi indole ac natura, ad ultimam propositi nostri partem, carcinoma nempe, sese convertere nunc liceat.

IV. Carcinoma.

§ 52.

Nunc inter autores convenit scirrhum et cancrum (et occultum s. carcinoma Gallorum et apertum) non morbos sui generis, sed stadia unius ejusdemque affectionis esse, a qua tamen unius organorum depravationem, quam in gellam organorum mollem adpellant [Encephalois nre cancrum mollem adpellant Laennec, cancrum Béclard, fungum haematomedem Hey, Wardrop et Ch. Bell, sarcoma medullare, pancreatiforme, mammaeforme Abernethy, Meckel, substantiam semini piscium consithy, Meckel, spongoid inflammation Burns, similem Monro, spongoid inflammation Burns, fungum medullarem Maunoir, Meckel, Walther, Chelius, Lobstein, Schönlein, carcinoma molle, spongiosum Roux, matière encephaloïde Andral (69)], sejungunt Meckel, Walther, Maunoir, Lobstein, Andral, Chelius aliique. Cel. Meckel Melanosien Laenneccii huc etiam adnumerat, quae autem neque degeneratio sui generis est, ut Laennec, Meckel, Alibert, Andral, Schönlein credunt, neque secretio quaedam anomala, sed sanguinis peculiaris degeneratio, cuius ope variis modo normaliter constitutis, modo degeneratis partibus color niger imperitur (Béclard, Breschet, Lobstein).

§ 53.

Si vero omnia, quae scirrhus et fungus medullari propria et gentilia dicebantur, una con-

feruntur adtentoque oculo spectantur, nullum plane aliud discrimen inter hos morbos animadvertere licet, neque quoad decursum sive exitum, neque respectu structurae mutationis, quam organis, ubi nidulantur, afferunt, nisi quod v. c. inter tubercula in pueris et ea, quibus homines provectoris aetatis obnoxii sunt obtinet, videlicet ex aetate et constitutione diversa pendens.

§ 54.

Fungus medullaris juvenibus familiaris esse solet et citius decursum suum absolvit, dum scirrhus circa vitae periodum, in qua munus genitale extinguitur, hominibus familiaris est et lento passu incedit. Alter saepius in multis organis et quidem nulla synergia inter sese gaudentibus simul occurrit, alter e contra organis systematis sexualis inimicus est. Alter albumine et vasis sanguiferis abundat et mollior inde est, alter magna fibrinae et gelatinae (v. § 58; etiam Lobstein) copia gaudet. Cél. Waltheri sententia in fungo medullari vasa sanguifera dilatata esse, parietibus eorum minutis, in scirrhus vero coarctata vel omnino oblitterata (pag. 220) falsa est, quum et scirrhus, uti constat, vasis praeditus sit eodem modo dispositis et innumeris, ac in fungo medullari, testantibus Lobstein et Gendrin. Ipse clar. Walther alio loco haec verba profert: „in allen Fällen, wo sich Geschwülste bilden, müssen wir eine Vermehrung (quod et Abernethy probat) und in einem gewissen Grade in Unord-

nung gerathene Wirkung der Gefäße annehmen etc.“ (pag. 522). Itaque sine dubio non de vasis scirrhi propriis, sed partis, in qua scirrhus sese efformavit, hoc valet. Maunoir contendit (vid. Lobstein) eam diversitatem fungo medullari cum scirrhus inesse, quod alterius ope organorum substantia in materiam convertatur aequalem sine ullo texturae indicio, alter vero organa deleat comprimendo. Quod sine dubio, si verum est, non adeo magni faciendum esse crediderim.

§ 55.

Quae quum ita sint, e re mihi esse videtur amborum morborum parcam delineationem communi carcinomatis nomine comprehendere unaque exponere, alterum carcinoma molle, alterum durum designando.

§ 56.

In primo limine morbus hic apparet sub forma substantiae diaphanae, nodosae, tuberosae (lappenförmig) duritiem vel cartilaginis vel lardi simulantis, quae inter interstitia textuum organicorum, in tela scilicet cellulosa exorta vel arcte ad unum locum circumscribitur et hinc organismo insidias struit, vel latius per omnes organi partes diffusa est; quo pars, in qua malum radices agit decoloratur, volumine diminuitur vel et augetur, densitate vero semper augetur, compage genuina diu tamen per-

spicua. Penitus lustrata substantia haec anomala conflata comparet ex cellulis irregularibus materia quadam fibrosa, opaca, plus minusve dura contextis et pulpam translucentem fuscam, vel viridescentem vel luteam vel rubescentem vel albidam foventibus. Ista carcinomatis textura caussa est, ut simulac e corpore sublatum perscissum (et imprimis carcinoma durum) fuerit in superficie inde oborta primum laevi et quodam nitore insignita, tumuli passim appareant molles, subdiaphani, quum nempe contractilitate fibrosae materiae nondum exhausta altera foras protrudatur.

§ 57.

Partes carcinoma ambientes sanissimae esse consuerunt, nisi exciperes telam cellulosa ambientem interstitiaque inter singulos lobos expletent magis condensatam esse, membranae ad instar, et vasis pereptari sanguiferis simplicissimis, substantiam carcinomatis propriam non adeuntibus, quo fit, ut carcinoma sacco inclusum videatur, quocum tamen nunquam arcte cohaeret, quum levi adhibita tractione eximi possit. Minutiores vero vasorum rami obturati esse videntur. Venae, quae in superficie organorum affectorum decurrunt vel in eorum aliis provinciis, dilatatae sunt atque vericosae.

§ 58.

Chemica indagatio patefecit, carcinoma in hac evolutionis suae epocha albumine, gelatina,

fibrina, adipe et aqua constare, varia tamen proportionione pro varia organorum, ex quibus carcinomatosa substantia depromta est, natura, ut videtur, inter sese conjunctis.

Hecht Argentorati (vid. Lobstein) invenit in 3j substantiae carcinomaticae durae mammae insidentis

Albuminis	Gr. 2
Gelatinae	— 20
Fibrinae	— 20
Adipis	— 10
Aquae (seu jacturae)	— 20
et aliae, quae utero inhaerebat	
Albuminis	0
Gelatinae	15
Fibrinae	10
Adipis	10
Aquae	35;

in substantia, quam fungum medullarem vocant, nondum liquefacta albuminis et gelatinae nonnihil, fibrinam, calcariam phosphoricam — nihil adipis —, in liquefacta vero albuminis majorem quantitatem et nihil gelatinae: utraque substantia ne hilum puris ostendit.

Collard de Martigny invenit haec: (vid. Berzel. Chem. pag. 599).

Aquae	0,87	} 10,00
Adipis	0,01	
Glutinis	0,01	
Albuminis	0,11	
Mater. duriusculae	0,11	

§ 59.

Tantum abest, ut carcinoma semel efformatum vel natura ipsa vel medicaminibus unquam discuti vel resolvi possit, ut potius de die in diem celeriori gradu in evolutione sua progrediatur latiusque propagetur. Quae propagatio peculiari modo fieri dicitur; vel per partium contiguitatem, vel nervorum vel denique vasorum lymphaticorum et venarum resorbtiam materiam aliis in locis deponentium ope. Quo fiat, ut in carcinomatis primarii ambitu secundaria (negante Scarpa) exoriantur, vel carcinomatis primarii volumen magis magisque augeatur vel ut denique totius organismi compages inde labefactata corruat. Qualis attamen propagationis ratio maximam mihi dubitationem movet. De quo argumento infra. (§ 63).

§ 60.

Majori minorive temporis spatio elapso, carcinomatosa substantia indolem suam permutat. Antea penitus exanguis, vascula nunc sanguinea in innumeros ramos discedentia et volumine et copia paulatim incrementa inter lobulos suos abscondit. Majorem dignitatem itaque acquirere videtur. At simul cum vasis sese evolvantibus, altera substantia carcinomatis mollior et cellulis inclusa opaca fit eamque mutationem subit, ut massam albicantem, cerebro fetus consimilem, inde cerebriformem dictam, referat, cujus copia incrementa, cellulac, quibus

abscondebatur, dissiliunt et altera materia eandem mutationem subit. Carcinoma nunc intumescit, formam nodosam amittit, mollescit et digito compressum liquoris cujusdam fluctuantis sensum producit. Substantia cerebriformis primum in materiam gelatinosam, colore luridam, griseam, deinde in ichorem pellucidum, foetorem spargentem intolerabilem, partes vicinas corrodentem transit. Donec organi, in quo carcinoma absconditur, nondum disrupta est superficies, materia gelatinosa, vel ichor uno vel pluribus locis accumulatur, quo majori vel minori capacitae insignita cava fiunt.

§ 61.

Ichor argento colorem nigrum impertitur, succo violarum vero viridem. Alkali naturam ejus non videtur permutare, admisto vero acido sulphurico gas emanat, gas hydrothionici ammoniaci nupti naturam simulans.

§ 62.

Eodem fere tempore, quo haec in interioribus transiguntur, in superficie organi carcinoma abscondentis varia etiam obveniunt. Cutis (si illa nempe organon terminatur extus) aequabilitatem et candorem suum amittit, livescit, tumore carcinomatoso agglutinatur (quae cancer dicitur occulus), rumpitur in ulcus marginibus duris, reflexis, sinuosis, superficie quoad duritiem inaequali et excrescentibus lividis sanguinolentisque obsessa. Carcinomati cancri simpliciter vel

cancris aperti nomen tunc tribuitur. Ex ulcere latius semper proserpente ichor promanat. Ubi jam in hoc morbo ad ultimum ventum est, quod sub coelo calido mox accidit, ulcus materia grisescente, foetida, ex qua vermium copia pullulat, obducitur,

§ 63.

Ad hoc evolutionis suae stadium, in quo maximum vigorem adipiscitur, morbo perducto, vires aegroti de die in diem conficiuntur. Dolores, quibus jam ante liquescens carcinoma miserrime excruciabatur, cito nunc exasperantur, facies livescit, fit luridi coloris vel lutescentis cum quodam nitore peculiari malumque cito proserpit in partes contiguas, nullo earum structurae discrimine habito (Abernethy), quae brevi eademque metamorphosin patiuntur. Cutis arescit, faciei pallor incutitur; lineamenta valetudinem secundam amissam, cachexiam produnt, cancrasam (carcinomaticam) quam vocant. Si carcinomate nondum aperto in vicinis nulla recundaria carcinomata apparuerint, carcinoma solitarium manet etiam per reliquum morbi decursum, licet vires aegroti jam omnino fractae sint (Walther); quo sane ad magnam probabilitatis speciem opinio adducitur carcinoma neque eo, quod liquefiat, neque ichore venarum vel vasorum lymphaticorum, quin nervorum (Breschet) ope in ceteras, tum vicinas, tum procul jacentes partes delato totumque corpus inde inquinante, huic interitum parare, sed uti tubercula,

virium vitalium dissidio, cujus indolem amplius investigare non fas est, formationi et secretioni materiae carcinomaticae ausam praebente. Accedit, quod ichor ex ulcere carcinomatico manans vel in carcinomate absconditus, testantibus cel. Alibert, Bielt et Dupuytren nequaquam contagiosus sit. Perraro etiam carcinomate organon quoddam singulare infestatur (Meckel): saepius in multis partibus simul adest et ubicunque quidem in eodem evolutionis stadio (Meckel). Animadversum etiam morbi istam propagationem nunquam fere juxta vasorum lymphaticorum decursum fieri (Meckel, Lobstein).

§ 64.

Carcinoma (durum) frequentissimum in eadem vitae aetate est, quae annis climactericis, ut dicunt, continetur. Feminae huic morbo magis obnoxiae sunt, ac viri. Genitalia inprimis infestat; at etiam alia organa, uti sunt, glandulae lymphaticae, adest, oesophagus, pylorus, valvula intestini coeci, hepar, organa sensuum, nervi. Feminae boni moris, vitam coelibem agentes seu eae, quibus nulla in matrimonio proles concessa est, saepius carcinomatibus vexantur quam illae, quae sub contrariis conditionibus vitam degunt. Sternunt iis etiam viam vita sedentaria, temperamentum melancholicum, sensibile, aerumnae vel nimiae sollicitudines. Nonne haec omnia etiam probare videntur, carcinoma nequaquam esse locale, sed ex aequilibrio functionum corporis nostri sublato

pendere? Sistente qualiter secretione vel alio quodam munere secundum naturae leges, quid observare licet? Nunquam repente partes munere sibi demandato fungi desinunt, si convenit naturae certa quadam vitae epocha ut officium istud vel aliud finem habeat; sed sensim sensimque simul alio quodam officio vel alia quadam secretione auctis eodem tempore. Quam legem in obesitate, quae genitalium functionem diminutam vel penitus sublatam insequi solet, clare perspicere licet. Organa sexualia non prius ad vigoris sui fastigium perveniunt, quam ceteris partibus quoad evolutionem ac formationem omnibus numeris absolutis. Si prius ad maiorem actionem exercendam, quam quae iis pro tempore concessa est, haec organa impelluntur, nutritio et evolutio ceterarum partium peccat ac manca est. Non raro vero accidit, ut sistentibus quibusdam ad certam aetatem functionibus, v. c. munere genitali in matronis, nullae aliae functiones consueto more earum vices suscipiant. Exoriuntur tum inconstutae quaedam secretiones, quae dummodo non nimis ceteras functiones perturbant, ab initio corpus juvare videntur, licet tandem aliquando valetudini secundae damnum afferant. Haec inprimis de scirrhi generatione valent. Lobstein adeo testatur scirrhum quatuordecim annorum spatio impune in corpore fctum fuisse.

§. 65.

Quodsi quamdam dispositionem vel, ut pō-

tius dicam, quamdam virium vitalium temperiem ad gignendum carcinoma adesse non oporteret, cur quaeso semel formatum in evolutione sua nunquam consistit, cur nulla adhuc inventa sunt medicamina, quae atrocissimo huic morbo medeantur? Quomodo, qua de causa tunc oriatur?

Certe nemo nostris temporibus inficiabitur carcinoma, tum durum, tum molle medicaminibus, quin externis, sanari nequaquam posse. Quis ignoret saepissime, simulac cultri ope pars carcinomate inquinata sublata fuerit, morbum terribilem in modum recrudescere carcinomatiscam materiam ubicunque repullulare? Sunt, qui dicuntur multos aegrotos ferro a malo isto penitus liberavisse. Quis attamen ab omni suspicione immunis esse posset, dum secum reputaverit, quam vacillans vel nostra memoria carcinomatis notio sit, carcinomatis loco innocuam indurationem exentam fuisse? Concederem rem prospere succedisse, si peracta excisione fonticulus in quodam loco apertus fuerit, quo nimirum functionum tum naturalium, tum anomalaram aequabilitas stabiliretur (vid. ap. Walther carcinomatis duri sanationem hac methodo peractam). Quae ad firmandam nostram sententiam quanti sint, nemo est, qui non intelliget.

§ 66.

Sunt, quibus praeter certam dispositionem alia quaedam ad morbum eliciendum requiri videntur (Walther, Chelius, Lobstein). Claris-

simo Walther non parum similitudinis inter carcinoma, durum quod vocant, et indurationem inflammatoriam intercedere videtur, ex quo concludit carcinomatis istam formam produci 1) incitatione nimis saepe repetita, at non tam valida vel tam protracta, ut sufficiens reactio illam insequeretur; 2) organorum reactione non sufficiente vel penitus impedita: hinc contusione in omnibus corporis partibus, in organis genitalibus femineis coitu saepius repetito, quem vero conceptio (reactio) non consequatur, admodum vegeta imaginatione, manu supratione; lactatione non suscepta (mammarum reactio tollitur). Eandem rem exposuit, aliis attamen verbis usus. Nam impedita reactio functionis vel secretionis cujusvis impeditum significat officium. Quidnam inde sequatur jam notum est.

§ 67.

Sunt vero alii, qui persuasissimum sibi habent, sine ulla dispositione generali et uti morbum localem carcinomata prognerari (Broussais, Breschet, Ferus): quem ad finem id, quod incitationem, subinflammationem compellunt, sufficere valeat. Quidnam vero hoc sit, vel jure interrogatur, quum et indurationem inflammatoriam, et tubercula, et carcinoma, et vulnorum coalitionem, et morbum syphiliticum, et gastritidem, et febres, verbo, omnes morbos, quibus humana obnoxia est stirps, producat. Quid carcinomatis quaeso cum vulnere coalitione, vel syphilidis cum gastritide similitudinis? Num

dolores vehementissimi, intermittentes, quibus carcinoma aegrotulos miserrime excruciat etiam in vulnere coalitione vel in tuberculoso morbo obveniunt? Numne eodem modo febres, inflammatorias quas dicunt, tubercula, carcinoma, hepatitis et quae sunt hujus generis homines trucidant? Sed quid loquor? Sane ista incitatio, subinflammatio vel nihil omnino significat, vel id, quod vim vitalem, nisum formativum etc. adpellamus. Quanti vero vis vitalis in morbo carcinomato facienda sit et qua de causa iste morbus nequaquam localis censendus sit, jam dictum est.

§ 68.

Animadvertendum esset genuinam inflammationem interdum circum carcinoma eo tempore non desiderari, quum istud liquefit. Carcinomata autem accedente tantum inflammatione liquefieri (Gendrin) nemo certe contendere veller. De quo argumento conferantur quae de liquefcentibus tuberculis dicta sunt (§§ 28—30). Contigit etiam clar. Walther offendere abscessum ad plenam maturitatem perductum juxta scirrhum, quin iste ulla liquefactionis vestigia praeberit.

§ 69.

Clar. Andral carcinoma (durum), ait, textus cujusdam modo solam hypertrophiam esse, modo secretionem simul quamdam praeternaturalem. Sola hypertrophia genuinum efformari carcinoma: quod si pallescere incipiat, striis sanguineis notari, vasis gaudere, quae omnia indicio es-

sent, secretionem quampiam morbosam vasorumque inconsuetam evolutionem praeter hypertrophiam adesse, habere coram nobis, quod a Laennec tissu encephaloïde à l'état de cruidité nuncupatur. Quod vero ab eodem auctore tissu encephaloïde à l'état de ramollissement appellatur, fungum medullarem etc. auctorum esse.

§ 70.

Adams, praeceuntibus cel. Hunter et Carmichael carcinoma (durum) animalculorum congregationem esse docet, de qua sententia nihil est opus dicere, quum a clar. Meckel maximo cum applausu refutata sit.

Flocci pendenda est etiam sententia cel. Maunoir carcinomatis speciem, quam fungum medullarem dicunt, a pulpa nervorum effusa derivantis, quamvis ne similitudinis species materiae nerveae cum fungo medullari in primo suo stadio versanti adest.

§ 71.

Si in memoriam revocamus, quae de carcinomatis natura et indole supra dicta sunt, nulla ejus sedis caussa dubitatio subire potest. Quum nempe extra omnis dubitationis aleam positum sit, carcinomatosam materiam eodem fere pacto, quo tubercula, secretionem scilicet prognerari vel exsudatione, neququam vero normalium partium transformatione — nam diu v. c. organorum morbo isto contaminatorum textura in propotulo est — alium textum praeter telam collulosam, in quo in intimis organis se-

cretio ista fiat, non invenimus. Loco halitus vitalis etiam hic aliud quiddid inter organorum interstitia comparet.

§ 72.

Videtur nonnullis scriptoribus interdum cancrum per se nullo antegresso carcinomate oriri posse, inprimis in cute et membranis mucosis (Walther, Andral). Falso vero pustulam, nodulum, rhagades vel quae sunt hujus generis parum conspicuae organorum mutationes quaeque semper cancri evolutioni praeceunt vel praetertervire, vel pro primo cancri stadio agnoscere volunt.

§ 73.

Andral vero contendit cancrum neque carcinomatis solum ultimum stadium, neque sui generis secretionem esse, sed colliquationem vel ulcerationem (ulcération, Verjauchung), quam partes diversae modo secretionem quadam peculiari, modo hypertrophiam, modo sanguinis congestionem etc. degeneratae subeant; ultimum igitur non solum carcinomatis, sed et aliorum morborum stadium esse.

§ 74.

Cel. Lobstein sub nomine substantiae lardaceae a scirrhus et fungo medullari morbum quemdam organicum in cute, tela cellulosa (in elephantiasi), musculis et nervis, ossibus (osteo-

sarcosis), pulmonibus (hepatissio alba vulgo), hepate, liene et renibus occurrentem distinguit, qui tamen, ut videtur, carcinomatis species potius, quam morbus sui generis est, quum etiam secretionem abnormi exoritur neque affectioni, quae scirrhus ventriculi audit, absimilis sit (§ 81.) Nam partes organicae mole et pondere insimul auctae in materiam quamdam lardaceam (sebaeam) vasis et omni textura carentem, interdum serius quidem mollescentem et rarescentem, nonnunquam etiam post majus temporis spatium in verum cancrum (§ 62) transeuntem (sunt ejus verba), nunquam vero tuberculorum (§ 27) vel carcinomatis (§ 60) ad instar liquescentem, informem et nunquam involucro quodam inclusam transformantur, ita, ut in majus semper spatium textura partis primaria omnino evanescat. Cujus quum morbi vero, licet ille forsitan in rene sinistri lateris (vid. necros.) sese patefecerit, neque fusior adumbratio ad propositum nostrum pertineat, neque natura inter omnes conveniat, acquiescere hic e re mihi videtur.

§ 75.

Si mecum reputo, quae nunc de inflammationibus, hypertrophia, tuberculis, fungo medullari et scirrhus (vel de duro et molli carcinomate) indicata sunt, maxime comprobanda mihi videtur sententia hepatis vitium, quod mihi observare licuit, ex inflammatione hujus organi chronica originem suam traxisse, quamquam

ante aliquot annorum seriem talis a legitima fabrica organi abalienatio sine ullo dubio ordini morborum scirrhusorum vel tuberculis adnumerata fuisset (§ 2.).

§ 76.

Fateri quidem oportet carcinomatis et mollis et duri, nec non tuberculorum in hepate signa pathognomica hic inde dubia ac incerta adhuc esse et dubitationem de casus nostri natura eo augeri posse, quod aetas aegroti his morbis certo sub respectu, ut jam dictum est (§§ 47. 64), non parum favisse videtur. Jam auctorum de variis hepatis vitiis organicis dissensio dubiam eorum naturam arguit, quod imprimis elucet collatis variorum scriptorum sententiis. Ita ex. gr. Meckel omnia fere hepatis vitia, quae Bayle, Farre et imprimis Baillie sub hepatis tuberculorum nomine enumerant ad fungum medullarem pertinere credit. En vero, quae Baillie hac ratione attulit, in compendium contracta:

1. Tubercula hepatis communia. Morbus hominibus mediae vel provectoris aetatis familiaris. Saepius mares et quidem vinosos, quam feminas infestat. Tubercula ista, magnitudinis mediocrium uvae acinorum vel avellanae, sunt rotunda, cum pauca flavedine alba, densa, conferta et totam hepatis substantiam, quae praeterea non raro sanissima offenditur (Saunders), explere solent, quo fit, ut hepar exasperatum appareat (und geben der Leber dadurch ein unregelmäßiges Ansehen), durissimum margine anteriore non raro induratum, volumine tamen ne-

quaquam adaucto, quin diminuto. Vasa tamen comminuta esse videntur et una cum ductibus excretoriis (austührende Gefäße) compressa; inde hepar ipsum colore luteo suffusum, vesica fellea bile carens, icternus et hydropes (aquis luteo colore tinctis). Clar. Soemmering scirrhum in ista alienatione videt.

2. Tubera hepatis magna alba. Castaneae nucis magnitudinem adaequant, e substantia conflantur duriuscula, aequali, non pellucida, colore albo; magisque in hepatis circumferentia, quam in medio hepate obveniunt. Sanissima hepatis substantia circumdantur. In superficie impressiones (quas tamen cel. Meckel non semper observavit) habent ac interdum in intimis partibus materiem gerunt spissioem, tuberculis liquefactis simillimam (dicker Eiter, der dem von scrofulösen Geschwüren ähnlich ist). Hepar mole auctum esse solet. Hanc tuberosorum speciem, quam etiam ascites concomitatur, Baillie genuino scirrho adnumerat. Secundum Voigtel omnes hepatis tumores, quos Steatomata vocant, huc pertinent.

3. Tubera mollia badii coloris (braun). Raro obveniunt. Magnitudinem habent nucis juglandis regiae, hepatis superficiem obsident et conflantur substantia laevi, molli et badii coloris.

4. Tubera hepatis scrofulosa. Tuberculis pulmonum simillima, nisi colorem fuscioem exciperes; rarissima sunt. Hepatis superficiem non exasperant. Baillie (et Voigtel) tubercula genuina esse videntur.

5. Hepar interdum justo laxius esse et tumores rubescentibus maioribus materiam semiliquidam soventibus (ein dickliches Eiter) obsideri solet. Quam desorganisationem Baillie fungum haematoden (carcinoma molle nobis) nuncupat.

Quartum tuberosorum genus cel. Meckel revera tubercula esse videntur, prima tria vero genera fungus medullaris. Quum vero ista descriptio tam manca sit, ut praeter formam, densitatem magnitudinemque tuberosorum nulla fiant de textura eorum vel totius morbi decursu verba, res sane adhuc in dubio versatur. Pulmonis tubercula tamen genuinumque in variis partibus, v. c. in testiculis, uteri orificio etc. scirrhum Baillie optime et ad unguem delineavit; unde sequitur tres primas enumeratorum tuberosorum species tuberculis sic dictis neutiquam certe adnumerandas esse, ipse nimirum solam quartam uti talem designat.

§ 77.

Nihilominus omnibus diligenter circumspectis, sequentes rationes sententiam nostram confirmare videntur.

§ 78.

A hepate nimirum hypertrophia tantum laborante noster hepaticus morbus eo facile discerni potest, quod texturae genuinae compages funditus eversa erat (vid. necroscopiam et §§ 19. 20).

§ 79.

Tubercula in cruditiatis stadio, cum his enim

confundi possent tubera in hepate nostri aegroti inventa, quoad formam, dum nucis avellanae magnitudinem superant, nunquam inveniuntur perfecte globosa, sed adparent potius conglomerata (§ 24); nam non solum progrediente materiae tuberculosae secretionē volumine incrementum, sed etiam multorum tuberculorum coalitione in unum (vid. Lobstein). Tubera illa vero rotundissima erant. Tubercula praeterea conflantur substantia lutescente, densa, cui nulla cum lardo similitudo inest (§ 25). Nostra vero tubera omnino lardacea conspiciebantur. (In cadavere aegroti morbo regio laborantis invenit Stoll „jecur cum virore flavum, molle et multum corporibus rotundis, juglandem nucem aequantibus, cum pauca flavedine albis et quasi sebacis, ubique disseminatis per omnem substantiam distinctum“. Vol. III. pag. 379). Structura organorum, in quibus tubercula nondum liquata nidulantur, nunquam tantam depravationem patitur, ut non genuina compages hic inde eluceat (§. 24. Meckel). Partes circumjacentes eam metamorphosin pati possunt, ut tuberculis sese intrudentibus tamquam, dilacerentur, distraherentur vel comprimantur seu materia tuberculosa imbuantur tamquam (§§ 24. 25); nunquam vero in materiam pulvi consimilem converti solent sine ulla texturae specie, ut in nostro casu coram habetur. Animadversum est etiam a cel. Andral varia tuberculorum evolutionis stadia in uno eodemque organo simul comparere (§ 26), quod etiam quodam iudicio esse potuisset; nisi cel. Laennec experientia edoctus fuerit hepatis tubercula rarissime liqueferi (§§ 47. 28).

§ 80.

Carcinomatis species, quam fungus medullaris vocant, ab initio habet densitatem quidem lardi instar, at gaudet textura reticulata, cellulosa (§ 36). Ex tribus substantiis conflatum videtur, ex materia plus minus fibrosa reticulatim contexta, altera molliori, pultriformi et vasis denique sanguiferis (§§ 56. 57). Massa, ex qua fungus medullaris constat non rite globosa forma praedita est; in lacinias (lobulos) minutissimas ubicunque secedit (§ 36), quarum interstitia tela cellulosa condensata et vasa illa fovante explentur (§ 57). Eadem ratione, uti tubercula organa vitiat (§§ 24. 54).

§ 81.

Scirrhus eadem forma et compage gaudet (§§ 56. 57). Quamvis interdum, quod de scirrhu ventriculi (et pancreatis) imprimis valet, lamellosa compage non gaudere dicitur (§ 47), in hepate saltem cel. Meckel evidentissimum cellulosa contextum scirrhi observavit. Partes vicinas eo pacto foedat, ut eas condenset, pallidiore colore suffundat et sensim sensimque in suam sibi propriam naturam commutat (§§. 56. 54). Praeterea dolores vehementissimi atrocissimique fungum medullarem et scirrhum adnotare consueverunt (§ 65).

§ 82.

Quorum quum nihil simile apud nostrum aegrotum inventum sit, hepatis ista affectio neque tuberculosa, neque scirrhusa, neque a fungo medullari exorta esse potest. Certe si casus narratus his morborum generibus adnumerandus esset, dissolutio liquida in tuberibus illis duris,

albidis, flavescentibus incepisset (§§ 27. 60), antequam partes circumjacentes destruerentur, dum hic contra tuberibus adhuc intactis viciniae jam dissolutione corruptae erant (vid. necrosc. hepar). Quodsi ad nullum dictorum vitiorum morbus hic referri potest, maximum momentum inde argumentis, quibus jam in dijudicationis initio (§ 1. vid. et. §§ 17. 18) naturam mutationum hepatis descriptarum inflammatoriam demonstrare conati sumus, increscit, eamque fere extra dubitationis aleam ponere videtur.

§ 83.

Asciten, qui hepatis morbum insecutus est, partim ex inflammatione, partim ex hepatis compage contaminata scaturisse, non est, de quo dubitaretur. Sanguis impeditus, quo minus libere per hepar transiret, in imis abdominis regionibus, testibus intestinis colore subcano suffusis (vid. necrosc.), stagnare debuerat in missione sua alienatus, quum neque ad bilem efformandam elementa, neque aliae partes ope vasorum absorbentium, quibus hepar certe abundat, ex ejus copia seligi potuerant (bilis etiam depravata inventa est). Justo itaque aquosior latex vitalis et majori, quam par esset, copia organa imi ventris irrigabat, donec pedetentim in peritonaei cavum exhalatus ex parte, hydropem procreaverit.

Sanguine in missione sua isto pacto vitiatum organique bilis secretorii non parvi in oeconomia animali profecto faciendi fabrica funditus eversa, nutritio corporis detrimentum caperet, vita aegroti periclitaretur mortique via sternere-
tur necesse erat.
